

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV FF JCU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lidská práva v americké revoluci

Vedoucí práce: PhDr. et Dr. Phil. Ivo Cerman, Ph. D.

Autor práce: Markéta Gregorová

Studijní obor: Anglický jazyk - Historie

Ročník: 3.

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. 7. 2013

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, kteří mě při psaní předkládané práce jakkoliv podpořili. Především svému vedoucímu práce PhDr. et Dr. Phil. Ivo Cermanovi, Ph. D., za přínosné a inspirující připomínky, podporu a velikou trpělivost, zejména ale za cenné materiály a knihy, které mi poskytl ze zahraniční či z vlastní sbírky. Neméně velký dík patří autorům digitalizované knihovny www.archive.org, jejichž prostřednictvím jsem získala přístup ke starým knihám a tiskům z Angloamerického světa, bez kterých by má práce nemohla vzniknout.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá otázkou, jak vypadala teorie lidských práv, kterou v době americké revoluce rozvíjeli američtí myslitelé. Téma je zkoumáno z hlediska současné metodiky intelektuálních dějin a reaguje tak na mezeru v českém bádání, které zatím intelektuálním dějinám americké revoluce nevěnovalo dostatečnou pozornost. Základem výzkumu je filozofické dílo Johna Witherspoona (1723-1794), který přednášel morální filozofii na New Jersey College (dnešní Princeton). Tento filozof a kněz se podílel na Deklaraci nezávislosti a ve svých přednáškách se zabýval filozofickým obhájením ideálů americké revoluce. Cílem práce je interpretace a analýza Witherspoonových Přednášek o morální filozofii a poznání jeho pojetí lidských práv.

Abstract

The bachelor thesis is focused on theory of human rights, which was developed by American thinkers during the American Revolution. The discussion of this subject is based on methods of intellectual history. Thus the thesis fill in the gap in Czech research, which has not paid attention to intellectual history of the American Revolution. The research is based on the philosophical work of John Witherspoon (1723-1794), who lectured moral philosophy at New Jersey College (present-day Princeton University). This philosopher and clergyman participated in the Congress which drafted the Declaration of Independence. In his lectures, he was concerned with philosophical defence of goals of the American Revolution. The aim of this thesis is interpretation and analysis of Witherspoon's Lectures on Moral Philosophy and recognition of his conception of human rights.

Obsah

I. ÚVOD	6
I.1. Dosavadní stav bádání a literatura.....	6
I.2. Intelektuální dějiny.....	10
I.3. Stanovení cílů práce.....	12
II. Vliv anglosaské tradice na koncept lidských práv v Americe.....	14
II.1. Anglické listiny jako předchůdci amerických deklarácí práv.....	14
II.2. John Locke a jeho odkaz.....	18
III. Životní cesta Johna Witherspoona.....	20
IV. Lidská práva v pojetí Johna Witherspoona.....	25
IV.1. Formální podoba práce a její edice.....	26
IV.2. Obsah přednášek.....	27
IV.3. Katalog myslitelů.....	28
IV.4. Lidská podstata.....	29
IV.5. Etika.....	31
IV.5.1. O povinnosti k Bohu a k nám samotným.....	31
IV.5.2. Katalog práv člověka.....	33
IV.5.3. Povinnost k nám samotným.....	34
IV.6. O politice.....	35
IV.6.1. Práva v přirozeném stavu.....	35
IV.6.2. Společenský stav.....	36
IV.6.3. O občanské společnosti.....	38
IV.6.4. O mezinárodním právu.....	40
IV.7. Právní věda.....	42
V. Závěr.....	46
VI. Seznam literatury.....	48

1.1. Dosavadní stav badání a literatura k tématu

V kontextu současné historiografie se intelektuálním dějinám americké revoluce věnuje celá řada historiků. Většinou se jedná o studium ideologických kořenů revoluce a významných právních dokumentů. Při výzkumu ideologických příčin revoluce a myšlení revolucionářů badatelé vycházejí z analýzy dobových pamfletů, dopisů, novinových článků, polemik, esejů, kázání a filozofických spisů. Dosavadní dějepisectví zabývající se konkrétními právy člověka se spíše zaměřovalo na analýzu deklarácí a listin práv, než na výzkum koncepce lidských práv u konkrétních myslitelů v období americké revoluce.

Stěžejní autoritou ke studiu rané ústavní historie USA a teorie práv je již od počátku 20. století německý právník a historik Georg Jellinek. Jellinek je znám především díky esejí *The Declaration of the Rights of Man and Citizen* (1895).¹ Autor se zde snaží vyvrátit v té době rozšířený názor, že francouzská revoluce, která byla ústředním bodem politické teorie 19. století, nevychází čistě z francouzské tradice, podle které Deklarace práv člověka a občana vychází z Rousseauovy Společenské smlouvy, ale má jistou podobnost s revolucí v Americe. Tuto analogii Jellinek demonstruje porovnáním francouzské Deklarace práv člověka a občana z roku 1789 s listinami práv jednotlivých amerických států. Tou nejstarší americkou deklarácí práv není Deklarace nezávislosti, nýbrž tzv. Virginská listina práv, která byla vydána tři týdny před Deklarací nezávislosti a jejímž autorem byl George Mason.² Právě tato Virginská deklarace a další deklarace jednotlivých států se staly vzorem pro francouzskou Deklaraci práv člověka a občana.

Jellinek se jako historik práva zabývá otázkou, odkud vyšla potřeba Američanů pro vytvoření listin práv. Odmítá všeobecně rozšířený názor, že americké deklarace práv vycházejí z tradice anglického práva a argumentuje tím, že americké listiny práv hned od začátku deklarovaly práva, která jsou přirozená a nezcizitelná. Tyto základní svobody náleží celému lidstvu, jsou tedy univerzální. Naproti tomu anglické

---

¹ Georg JELLINEK, *The Declaration of Rights of Man and Citizen: A Contribution to Modern Constitutional History*, New York 1901.

² George Mason byl americký státník a delegát za Virginii v kontinentálním kongresu. V americké historiografii je nazýván otcem americké listiny práv a patří mezi otce zakladatele. Více informací obsahuje Carla HEYMSFELD – Joan LEWIS, *George Mason, father of the Bill of Rights*, Alexandria 1991.

dokumenty, např. Magna Charta Libertatum 1215, Listina práv 1689 či Habeas Corpus 1679, sice obsahují nějaká práva člověka, která ovšem nejsou vrozená, ale zděděná a jsou pojímána jako práva anglického občana a ne jedince. U anglických právních dokumentů se jedná pouze o potvrzení práv vycházejících ze zvláštních podmínek či o interpretaci již existujícího zákona, jako tomu bylo v případě Magny Charty, která neobsahuje žádná nová práva.³ Tím Jellinek předkládá důkaz, že pojetí amerického práva nevychází z toho anglického. Dále autor odmítá tezi, podle které jsou americké deklarace práv odvozené z konceptu přirozeného práva. Podle něj existovala teorie přirozeného práva již v antickém Řecku a nikdy od té doby nevedla k vytvoření formulace základních práv. Jellinek teorii přirozeného práva vytýká, že autoři v průběhu 18. století považovali otroctví za slučitelné s přirozenou svobodou člověka. Zdrojem myšlenky univerzálních a nezcizitelných práv člověka je podle autora náboženská svoboda v amerických koloniích a celkově odlišný politický vývoj, ve kterém hrála významnou roli teorie společenské smlouvy. Toto mělo silný vliv na vývoj amerického pojetí individuální svobody.⁴

Do 40. let 20. století byla americká historiografie ve znamení tzv. progresivní školy. Ta byla ovlivněna společenskými vědami, jako byla sociologie, psychologie a ekonomie. Vůdčí postavou tohoto hnutí byl Charles A. Beard, který byl jedním z nejvlivnějších amerických historiků první poloviny 20. století. Ve svém známém a kontroverzním díle *Economic Interpretation of the Constitution of the United States* (1913)⁵ nabídl vysvětlení ekonomických důsledků Ústavy Spojených Států a ekonomické motivy Otců zakladatelů při její ratifikaci. Americkou revoluci chápal jako společenskou revoluci, která končí roku 1787 Ústavodárným shromážděním ve Philadelphii. Toto shromáždění považuje za kontrarevoluci proti americkému duchu demokracie a dokládá ekonomické motivy každého člena ústavodárného shromáždění. Tuto teorii o ekonomických příčinách americké revoluce vyvrací v 60. letech dva nejvýznamnější američtí

---

³ G. JELLINEK, *The Declaration*, s. 43-58.

⁴ TAMTÉŽ, s. 59-68.

⁵ Charles A. BEARD, *An Economic Interpretation of the Constitution of the United States*, New York 1921.

historikové v oblasti ideologických a filozofických kořenů revoluce Bernard Bailyn a Morton White.⁶

Tématem ideologických příčin a efektů americké revoluce se zabývá americký intelektuální historik a profesor Harvardské univerzity Bernard Bailyn. Tento klíčový autor publikoval své závěry ve výzkumu politické a intelektuální historie americké revoluce v 60. až 80. letech 20. století.⁷ Ve svém vrcholném díle *The Ideological Origins of the American Revolution* provedl analýzu revolučních pamfletů, dopisů, esejů a kázání, které odhalily vliv osvícenství, sílu náboženských myšlenek i klasické literatury na myšlení revolucionářů. Výzkumem předrevolučních pamfletů podává důkaz o tom, že kolonisté věřili, že Britové mají v úmyslu potlačit jejich historická práva. Tudíž revoluční rétorika o ideálech svobody nebyla pouhou propagandou, ale ve skutečnosti byla ústřední ideou kolonistů pro pochopení jejich situace. Tímto důkazem byla nahrazena do té doby dominující teorie Charlese A. Bearda, která považovala rétoriku o svobodě za nevýznamnou.

Bailyn podává nejkompexnější analýzu intelektuální historie let 1763-1776. Při hledání zdrojů myšlení kolonistů si autor všímá výrazného vlivu dědictví klasické antiky. Otcové zakladatelé byli vychováni klasickými autory, jako byl Aristoteles, Cicero a Vergilius. Avšak citace antických spisovatelů měla pro kolonisty pouze význam ilustrativní a ne určující. Více přímý vliv na myšlení revoluční generace měly myšlenky a přístupy asociované se spisy osvícenského racionalismu. Američtí myslitelé citovali Locka v souvislosti s přirozeným právem a společenskou smlouvou, Montesquieho s ústavními požadavky, Grotia, Pufendorfa a Burlamaquiho s mezinárodním právem (*laws of nature and of nations*) a principy občanské vlády. Vedle vlivu osvícenských myšlenek autor připomíná tradici anglického obecného práva.

---

⁶ Clyde W. BARROW, *More Than a Historian: The Political and Economic Thought of Charles A. Beard*, New Brunswick 2000, s. 5-10.

⁷ Bernard BAILYN, *Political Experience and Enlightenment Ideas in Eighteenth-Century America*, *The American Historical Review* 67, 1962, s. 339-351; TÝŽ (ed.), *Pamphlets of the American Revolution, 1750-1776*, Harvard 1965; TÝŽ, *The Ideological Origins of the American Revolution*, Harvard 1967; TÝŽ, *The Origins of American Politics*, Knopf 1968; TÝŽ, *The Ordeal of Thomas Hutchinson*, Harvard 1974; TÝŽ, *The Debate on the Constitution: Federalist and Antifederalist Speeches, Articles, and Letters during the Struggle for Ratification*, Library of America 1993.

Významnými autoritami v myšlení kolonistů byli velké osobnosti anglické právní historie, především právníci 17. století, např. Sir Edward Coke a jeho současník Francis Bacon nebo také William Blackstone. Co ale dominovalo rozmanitému myšlení kolonistů a zformovalo jej do uceleného celku, bylo sociální a politické myšlení anglické občanské války a období anglické republiky. Důležitou postavou zde byl John Milton, který psal kromě básní především radikální traktáty, James Harrington, skotský filozof Francis Hutcheson a další. Bailyn nalézá ideologické kořeny revoluce v osvěcenském racionalismu a především ve vzorech myšlení a přístupů, které mají svůj původ v anglické občanské válce.⁸

Bailynův současník a kolega na Harvardské univerzitě Morton White sdílel jeho názory na původ revolučních myšlenek v osvěcenství a v přirozeném právu, které se do Ameriky dostaly prostřednictvím spisů Jeana-Jacquesa Burlamaquiho. White je intelektuálním historikem, ale především filozofem, což se výrazně projevuje v jeho díle. V knize *The Philosophy of the American Revolution* se autor zaměřuje pouze na Deklaraci nezávislosti a deklarace jednotlivých států nijak nekomentuje, přičemž tento dokument rozebírá z hlediska filozofie, než z hlediska historie. V otázce práv obsažených v Deklaraci nezávislosti (právo na život, svobodu a následování štěstí) se autor zabývá příčinou absence práva na soukromý majetek. Na základě vlastních úvah, tedy bez rozboru dobového myšlení, se White domnívá, že toto právo bylo zpochybněno, protože nebylo právem vrozeným.⁹

Historii americké listiny práv excelentně zpracoval ve svém díle *The Great Rights of Mankind* Bernard Schwartz.¹⁰ Tento právní historik sleduje vývoj práv jedince od nejranějších anglických předchůdců, přes koloniální listiny a zákony, revoluční deklarace, ratifikaci ústavy USA, až k americké listině práv. Autor dokládá, že koncept federální listiny je primárně amerického původu, který vychází ze specifického vývoje v amerických koloniích. Ovšem kořeny amerických deklarácí a listin práv vidí u anglických ústavních dokumentů, které podnítily americké revolucionáře na jejich cestě k osvobození od anglické koruny. Tomu předcházely snahy šlechticů, poslanců či

---

⁸ B. BAILYN, *The Origins*, s. 25-54.

⁹ Morton WHITE, *The Philosophy of the American Revolution*, Oxford 1978.

¹⁰ Bernard SCHWARTZ, *The Great Rights of Mankind: A History of the American Bill of Rights*, Madison 1992.

vojáků omezit moc královského majestátu. Jejich význam pro Otce zakladatele vidí autor spíše v jejich odkazu, než obsahu.

V současné době se politickým a morálním myšlením novověku zabývá profesor intelektuálních dějin na Univerzitě v Sussexu Knud Haakonssen. Ve svých pracích se věnuje evropskému dědictví přirozeného práva od Hugo Grotia z počátku 17. století až do konce 18. století. Vývoj teorie přirozeného práva sleduje nejen na evropském kontinentě, ale i v Americe.¹¹ Haakonssen představuje pro naši práci hlavní autoritu, neboť se zabývá hlavním hrdinou překládané práce Johnem Witherspoonem. Jeho dílo zasazuje do filozofického a politického kontextu, ovšem nevěnuje se jeho konkrétním představám o právech, jak je Witherspoon prezentoval ve svých přednáškách o morální filozofii.

V kontextu českého dějepiscectví je nutné zmínit disidentku, filozofku a teoložku Boženu Komárkovou.¹² Lidská práva v americké revoluci zahrnuje ve své stěžejní práci *O původu lidských práv* z roku 1968. Původ lidských práv úzce spojovala s křesťanstvím, zvláště v jeho reformované podobě, přičemž základní podobu lidským právům udávalo Desatero. Vedle křesťanství vidí další kořeny lidských práv v přirozeném právu ve vývoji od stoiků až po osvícenské myslitele. Za základní dokument amerického pojetí lidských práv považuje Virginskou deklaraci lidských práv a přejímá také další Jellinkovu tezi o tom, že Deklarace práv člověka a občana nepochází z francouzské tradice, nýbrž je z velké části opsaná z Virginské deklarace práv a z deklarací ostatních států.

1.1. Intelektuální dějiny

Pro výzkum lidských práv v americké revoluci a jejích ideologických kořenů se nejčastěji používají přístupy intelektuálních dějin. Tato disciplína je poměrně nedávným jevem, ačkoliv její předchůdce můžeme nalézt v dějinách filozofie, dějinách idejí a

---

¹¹ Knud HAAKONSSSEN – Michael E. LACEY, *A Culture of Bill of Rights in Philosophy, Politics and Law 1791 and 1991*, Cambridge 1992; K. HAAKONSSSEN, *Natural Law and Moral Philosophy: From Grotius to the Scottish Enlightenment*, Cambridge 1996.

¹² Božena KOMÁRKOVÁ, *Původ a význam lidských práv*, Cramerius Helvetia 1986, rozšířené vydání Praha 1990; TÁŽ, *Sekularizovaný svět a evangelium*, Brno 1992; TÁŽ, *Lidská práva*, Benešov 1997; TÁŽ, *Lidská práva ve filozofii XIV. století. Historické kořeny vzniku lidských práv a křesťanské pojetí současného stavu*, rkp, 1992 (Ústřední knihovna FF Masarykovy univerzity Brno).

v kulturní historii. Intelektuální dějiny se jako takové vyvinuly v meziválečném období pod vedením Arthura Lovejoye, zakladatele dějin idejí.¹³ Tento americký filozof a intelektuální historik založil roku 1940 odborný časopis *Journal of the History of Ideas*, který dodnes slouží jako médium pro publikaci výzkumu v oblasti intelektuální historie. Dějiny idejí jsou dnes již v podstatě zastaralým názvem pro intelektuální dějiny.

Hlavní předpoklad přístupu spočívá v pojetí myšlenek či idejí, které nejsou izolovány od lidí, kteří je vytvořili. Naopak se je snaží zasadit do jejich života, historického i kulturního kontextu. Tudíž cílem intelektuálních dějin je pochopit myšlenky z minulosti pochopením kontextu. Pojem kontext zde může být ambivalentní, může se jednat o kontext politický, kulturní, intelektuální a sociální. Pro oblast historického a politického myšlení v Americe jsou nejvýznamnějšími centry Johns Hopkins University¹⁴ a Princeton.¹⁵ Ve Velké Británii je kladen důraz na politické teorie v intelektuálních dějinách především díky působení jejich dvou hlavních protagonistů, Isaiaha Berlina, který učil na Oxfordu a Quentina Skinnera, který stále učí na Cambridge. Berlin, rusko-britský polyhistor, je autorem mnoha esejů a knih o evropské intelektuální tradici a je jedním z nejvýznamnějších teoretiků politického liberalismu.¹⁶ Quentin Skinner stojí v epicentru tzv. Cambridgeské školy, kterou založil

---

¹³ Lovejoyovu koncepci dějin idejí obsahuje Arthur LOVEJOY, *Essays in the History of Ideas*, Johns Hopkins 1978; TÝŽ, *Primitivism and Related Ideas in Antiquity*, Johns Hopkins 1997; TÝŽ, *The Great Chain of Being: A Study of the History of an idea*, Harvard 2005.

¹⁴ Zde působil v letech 1910-1938 Arthur Lovejoy jako profesor filozofie a založil zde univerzitní klub dějin idejí. Od roku 1971 zde působí významný anglický historik politického myšlení J. G. A. Pocock, který se zabývá anglickým obecným právem, republikanismem a osvícenskými filozofy. Mezi jeho nejvýznamnější díla týkající se Ameriky patří John Greville A. POCOCK, *Politics, Language and Time: Essays on Political Thought and History*, Chicago 1989 a TÝŽ, *The Machiavellian Moment*, Princeton 1985, dílo, které leží na hranici dějin filozofie a intelektuálních dějin.

¹⁵ Zde v současné době působí jako profesor Anthony Grafton, který proslul studiem klasické vzdělanosti od renesance po 18. století viz Anthony GRAFTON, *Joseph Scaliger: A Study in the History of Classical Scholarship*, Oxford 1983-1993; Mimoto se Grafton zabývá něčím, co můžeme nazvat historií historie, viz TÝŽ, *The Footnote: A Curious History*, Harvard 1997; TÝŽ, *What was history?: The Art of History in Early Modern Europe*, Cambridge 2007.

¹⁶ Isaiah BERLIN, *Čtyři eseje o svobodě*, Praha 1999; TÝŽ, *Against the Current: Essays in the History of Ideas*, Hogarth Press 1979.

společně s J. G. A. Pocockem a Johnem Dunnem¹⁷. Cambridgeská škola, která vznikla na konci 60. let 20. století, představuje metodologii uplatňující historii politického myšlení v intelektuálních dějinách. Skinner se ve svém díle soustřeďuje na myšlení v období novověku. K jeho vrcholným dílům patří *Foundations of Modern Political Thought*.¹⁸ Intelektuální dějiny často zahrnují rekonstrukci filozofických argumentů a bývají tedy často spojovány s dějinami filozofie. Nejasná hranice leží také mezi kulturními dějinami, sociologií a intelektuálními dějinami. Každopádně jsou intelektuální dějiny se svým interdisciplinárním zaměřením (dějiny politického myšlení, dějiny filozofie, kulturní historie a sociologie) nejlepším metodou při hledání cest myšlení konkrétního člověka.¹⁹

1.3. Stanovení cílů práce

Předkládaná bakalářská práce směřuje k poznání konceptu lidských práv v období americké revoluce. Analýza a interpretace filozofického díla Johna Witherspoona v podobě přednášek o morální filozofii²⁰ povede k rekonstrukci jeho myšlení se zvláštním důrazem na pojetí lidských práv. Kromě zmíněného období se budu zabývat vlivem anglosaské tradice na pojetí lidských práv v Americe. Představím nejdůležitější anglické právní dokumenty, které podle mého názoru nejvíce ovlivnily myšlení kolonistů. V průběhu práce se pokusím přiblížit koncept lidských práv 17. století ve filozofii Johna Locka, který byl jednou z mnoha hlavních inspirací pro americké myslitele.

Má práce sleduje dva obecné cíle. Prvním z nich je reagovat na mezeru v českém bádání, která doposud nevěnovala dostatečnou pozornost intelektuálním dějinám

---

¹⁷ Dunn se své práci zaměřuje na politické myšlení Johna Locka, viz John DUNN, *The Political Thought of John Locke*, Cambridge 1982.

¹⁸ Quentin SKINNER, *The Foundations of Modern Political Thought: Volume I: The Renaissance*, Cambridge 1978; TÝŽ, *The Foundations of Modern Political Thought: Volume II: The Age of Reformation*, Cambridge 1978; TÝŽ, *Visions of Politics I-III*, Cambridge 2002; TÝŽ, *Hobbes and Republican Liberty*, Cambridge 2008.

¹⁹ Obecné informace o intelektuálních dějinách obsahuje Phillip P. WIENER (ed.), *Dictionary of the History of Ideas: Studies of Selected Pivotal Ideas*, New York 1973-1974. Hranice mezi jednotlivými disciplínami a aktuální trendy v intelektuálních dějinách shrnuje Peter E. Gordon, americký intelektuální historik a profesor historie na Harvardu, ve svém eseji nazvaném *What is Intellectual History?*, který je dostupný online na internetových stránkách historického ústavu Harvardské univerzity.

²⁰ John WITHERSPOON, *Lectures on Moral Philosophy*, Princeton 1912.

americké revoluce.²¹ Tuto mezeru se pokusím zaplnit v kompilační části své práce představením dokumentů garantujících lidská práva a ideologické kořeny americké revoluce. Druhým cílem je poznání koncepce lidských práv v přednáškách o morální filozofii Johna Witherspoona, které autor přednášel na New Jersey College (dnešní Princeton)²² v 70. a 80. letech 18. století, tedy v období americké revoluce. Witherspoon byl skotský duchovní a teolog, který v roce 1768 emigroval do Ameriky, kde mu bylo nabídnuto místo prezidenta Princetonu, tehdy malé presbyteriánské univerzity. Princeton byl jedním z hlavních center pro vzdělání nového amerického způsobu myšlení. Witherspoon zde prezentoval ucelený systém morální filozofie, která vycházela z přirozeného práva a stala se hlavním názorovým proudem v americkém myšlení.²³ O tom svědčí i vydání sylabu Witherspoonových přednášek po jeho smrti, které měly nadále sloužit jako učební pomůcka pro další generace.

Těžištěm mé práce je pochopení Witherspoonova pojetí práv. V práci se soustředím na to, zda autor předkládá ucelený seznam lidských práv včetně nezczitelných a zda člověk ztrácí některá přirozená práva se vstupem do občanského stavu apod. V kontextu americké revoluce se pokusím analyzovat autorovy argumenty pro obhájení nezávislosti a prozkoumám jeho představu o novém státě., např. systém vlády, dělení moci. Zvláštní pozornost soustředím na jeho názory v oblasti práv žen a otroků ve společnosti a na náboženskou toleranci.

---

²¹ Tématu lidských práv obecně se v české historiografii zabývala disidentka, filozofka a teoložka Božena Komárková v pracích Stavů českého bádání v oblasti lidských práv se blíže věnuje Ivo Cerman ve studii Ivo CERMAN, *Lidská práva v rakouském osvícenství. Wolff, Martini a Windischgrätz*, ČČH 111, 2013, s. 32-36.

²² Univerzita byla založena roku 1746 jako New Jersey College. Škola byla přejmenovaná na Princeton podle města, ve kterém leží až v roce 1896. Současná New Jersey College se nachází nedaleko města Ewing ve státě New Jersey, ovšem nemá nic společného s původní institucí. Dále tedy budu používat název Princeton, aby nedošlo k záměně s dnešní New Jersey College. Richard D. SMITH, *Princeton University*, Charleston 2005, s. 12.

²³ K. HAAKONSSSEN, *From natural law to the rights of man*, M. J. Lacey – K. Haakonsen (edd.), *A Culture*, s. 54.

II. Vliv anglosaské tradice na koncept lidských práv v Americe

V předchozí kapitole pojednávající o stavu bádání jsem naznačila názory hlavních autorit k tématu o původu práv v americké revoluci. Jellinek prostřednictvím analýzy jednotlivých deklarací práv zásadně popíral fakt, že by americké deklarace vycházely z anglických právních dokumentů. Bailyn, který se naopak zabýval myšlenkovými zdroji revoluce, vycházel z toho, jak byli vnímáni významní myslitelé a jejich dílo v předrevoluční a revoluční literatuře. Došel k závěru, že ačkoliv ideologických zdrojů revoluce bylo více, nejsilnější vliv na myšlení revolucionářů měli angličtí právníci a filozofové z období občanské války a anglické republiky, z nichž nejvýznamnějším politickým myslitelem byl John Locke.

Předmětem následující kapitoly bude představení dle mého názoru nejdůležitějších dokumentů anglické právní historie, které ačkoliv nebyly přímým vzorem pro americké deklarace, jistě měly nějaký význam pro kolonisty. V další části kapitoly se budu věnovat dědictví politického myšlení Johna Locka, které ovlivnilo Otce zakladatele a principy americké revoluce.

2.1. Anglické listiny jako předchůdci amerických deklarací práv

Myšlenka listiny práv jako takové je primárně amerického původu. Někteří se ovšem mohou domnívat, že anglická Listina práv (*Bill of Rights*) z roku 1689 byla předlohou té americké. Ale opak je pravdou, neboť kromě názvu mají tyto dvě listiny práv jen málo společného. Zásadním rozdílem mezi anglickými a americkými deklaracemi práv je fakt, že anglická listina byla přijata parlamentem jako zákon a tím pádem měl parlament právo znění listiny pozměnit či zrušit. Anglická Listina práv nechránila práva jedince před libovůlí zákonodárné moci. Americká představa o listině právně začleňovala garance osobní svobody do ústavního dokumentu, jehož články definovaly a limitovaly oblasti zákonného jednání. V tomto smyslu byla Virginská deklarace práv z června 1776 první moderní listinou práv.²⁴

Záměrem anglické Listiny práv, která se stala vyvrcholením tzv. Slavné revoluce roku 1688, bylo zamezit pokusům Stuartovských králů o kontrolu parlamentu a zneužívání královských výsad. Stanovovala zákony o svobodě projevu v parlamentu, o

---

²⁴ B. SCHWARTZ, *The Great Rights*, s. 1; Tuto tezi zpracovává ve svém díle také Georg Jellinek v G. JELLINEK, *The Declaration*, s. 43-49.

pravidelných volbách do parlamentu a právo psát monarchovi petice beze strachu. Listina obsahovala některá základní práva anglického občana (např. právo posílat petice králi nebo právo nosit zbraň). Mezi nimi byla i taková práva, která si našla cestu do americké koncepce listin práv a stala se později součástí Ústavy Spojených Států v podobě osmého dodatku. Jednalo se o práva proti přemrštěným kaucím, pokutám a trestům.²⁵

Ačkoli anglická Listina práv nebyla primární inspirací té americké, nemůžeme předpokládat, že by James Madison a ostatní Otcové zakladatelé vypracovali koncept federální Listiny práv, aniž by nebyli ovlivněni ústavními snahami jejich anglických předchůdců. Tudíž *„kořeny americké svobody musíme hledat v anglické ústavní historii.“*²⁶ Federální Listina práv je přímo či nepřímo založená na listinách anglické svobody. Jednou takovou listinou je známá Magna charta.

Magna charta libertatum je smlouvou mezi dvěma stranami, mezi králem a šlechtou a později mezi králem a parlamentem. Magna charta z roku 1215 je prvním psaným dokumentem požadovaným od suverénního vládce určitou skupinou lidí, kteří prohlašovali za smysluplné stanovit závazná pravidla zákona, která nesmí panovník porušit. Zde můžeme nalézt zárodek existence jistých základních práv jedince. De facto ale Magna charta lidská práva neobsahuje. Listina představuje dohodu mezi králem a národem, od čehož jsou odvozené základní svobody anglického občana. Nejdůležitějšími právními ustanoveními této listiny jsou: *„Daně na válku či příspěvky budou uvaleny v našem království pouze obecnou radou našeho království“*²⁷ a *„Žádný svobodný člověk²⁸ nebude zajat, uvězněn, zbaven majetku, postaven mimo zákon, vyhoštěn nebo nějakým jiným způsobem poškozen...až na zákonný soud jemu rovných a zákon země.“*²⁹ Ať už byl účel listiny jakýkoliv, hlavní význam Magny charty spočívá

---

²⁵ Sir William Searle HOLDWORTH, *A History of English Law* 5, London 1937, s. 449.

²⁶ *„the roots of American freedom must be sought in English constitutional history.“* B. SCHWARTZ, *The Great Rights*, s. 2.

²⁷ *„Scutage or aid shall be levied in our kingdom only by the common counsel of our kingdom.“* Kap. 12.

²⁸ Svobodným člověkem (*freeman*) se v tomto kontextu míní baron či šlechtic. Ve 13. století výraz *freeman* byl technickým feudálním termínem a neměl takový význam, jaký bychom mu připisovali dnes; B. SCHWARTZ, *The Great Rights*, s. 6.

²⁹ *„No free man shall be captured or imprisoned or disseised or outlawed or exiled or in any way destroyed...except by the lawful judgment of his peers and by the law of the land.“* kap. 39, celý text Magny charty v knize James Clarke HOLT, *Magna Carta*, Cambridge 1992, s. 441-473.

v jejím významu na následující generace, které ji vnímaly jako nástroj k ochraně osobní svobody a majetku.³⁰

Dalším písemným předchůdcem amerických deklarácí práv byla Petice práv (*Petition of Rights*) z roku 1628. O tomto dokumentu se zmiňuji, neboť pokládám za důležité představit jeho autora sira Edwarda Coka. Coke může být považován za „právního praotce mužů, kteří vytvořili americkou revoluci.“³¹ Jeho pracemi byli vychováni všichni významní Otcové zakladatelé, např. James Otis, John Adams a Thomas Jefferson. Coke byl právníkem, nejvyšším soudcem a členem dolní komory parlamentu, kde vystupoval proti stuartovské teorii o absolutní vládě. Petice práv byla na jeho žádost schválena jako zákon. Deklarovala základní práva Angličana a zaměřovala se na porušování práv a svobod, které charakterizovalo vládu Karla I. Významný vliv na vydání Petice měl tzv. *Five Knights' Case*. Během této aféry z roku 1627 bylo bez procesu uvězněno pět rytířů pouze na příkaz krále poté, co odmítli zaplatit příspěvek k nucené půjčce. V reakci na tuto aféru Petice práv žádá po králi, aby neporušoval svobody svobodného člověka (*freeman*) nucenými půjčkami a uvězněním bez udání důvodu.³² Ačkoliv byla tato práva porušována nadále, Petice práv značí cestu, na jejímž konci byla porážka královské moci.

Další dokument, který předcházel anglické Listině práv, je Dohoda lidu (*Agreement of the People*) z roku 1647. Jedná se o jakýsi manifest levellerů³³, ve kterém představovali novou společenskou smlouvu, která by obnovila politický řád po občanské válce. Anglický levicově orientovaný novinář ve své knize píše: „*Dokument, který navrhli...byl prvním hrubým náčrtem psané ústavy v historii demokracie. Tito kavaléristé byli průkopníky, kteří razili novou cestu, po které je měli následovat Otcové*

---

³⁰ J. C. HOLT, *Magna Carta*, s. 50-72.

³¹ „...the juristic progenitor of the men who made the American Revolution...“, B. SCHWARTZ, *The Great Rights*, s. 8.

³² Celý text Petice práv obsahuje sbírka zákonů anglického parlamentu *Statutes of the Realm V*, London 1819 s. 23.

³³ Levelleři (Rovnostáři) bylo politického hnutí během občanské války, které zdůrazňovalo vládu lidu, volební hlasovací právo, rovnost před zákonem a náboženskou toleranci. Levelleři měli svou základnu v armádě nového typu. Byli průkopníky ve využívání pamfletů a petic pro dosažení politických cílů.

zakladatelé.“³⁴ Velkým přínosem levellerů k teorii republikanismu byla jejich představa o omezení moci parlamentu prostřednictvím psaného dokumentu dohodnutého a odsouhlaseného lidem.³⁵ V následujících letech byly napsány ještě další dvě verze Dohody lidu. Ta třetí z května 1649 je považována za nejbližší verzi anglické deklarace či ústavy, která se blíží americkému typu ústavy. Obsahuje např. garanci práva mlčet, práva proti uvěznění za dluh, proti omezení obchodu, právo trestu odpovídajícímu přestupku, soudního procesu s porotou a proti lichvě. Neznamená to ovšem, že by Dohoda lidu byla ústavou, na rozdíl od americké ústavy má daleko k vytvoření uceleného systému vlády. Je důležité si uvědomit, jak klíčová byla pro americký konstitucionalismus představa omezení vládní moci.³⁶

Anglickou listinu práv, Magnu chartu, Petici práv a Dohodu lidu, které jsme si právě představili, považuji za nejvýznamnější dokumenty ústavní anglické historie, které ať už přímo či nepřímo ovlivnily americké deklarace a listinu práv. V předešlé části jsme se pokusili nastínit historii anglické svobody a její vliv na americké deklarace práv. K vytvoření komplexního obrazu vztahu mezi anglickými a americkými právy, si musíme uvědomit, že práva Angličanů nejsou založená na ústavní garanci v případě bývalých amerických kolonií, ale především na zvykovém právu. V období americké revoluce bylo mnoho práv zaručovaných ve federální Listině práv již součástí anglického práva. To zahrnovalo právo na svobodu projevu, tisku, právo podávat petice, právo proti bezdůvodné konfiskaci, prohlídkám, stíhání obviněného pro zločin, za který již byl souzen, proti přemrštěným pokutám, krutým a neobvyklým trestům, právo nevypovídat a právo na soudní proces s porotou.³⁷

Bez prvotního anglického vývoje v oblasti ústavních dokumentů by se práva jedince těžko vyvinuly na takové úrovni, jako se tomu stalo v případě amerického práva. Jak již bylo naznačeno výše, listiny zahrnující anglické svobody byly spíše záznamem toho, že taková práva a svobody existují. Podnítily americké revolucionáře spíše svou slávou, než jejich podstatou.

---

³⁴ „The document they framed... was the first draft of a written constitution in the history of democracy. These troopers were the pioneers who blazed the trail the Founding Fathers were to follow.“ Henry Noel BRAILSFORD, *The Levellers and the English Revolution*, Stanford 1961, s. 255.

³⁵ TAMTÉŽ, s. 256.

³⁶ B. SCHWARTZ, *The Great Rights*, s. 17.

³⁷ TAMTÉŽ, s. 24.

2.2. John Locke a jeho odkaz

Anglosaská tradice, to nejsou pouze listiny a ústavní dokumenty. Americké pojetí práv bylo silně ovlivněno filozofickým myšlením a konkrétními představami o lidských právech u slavných anglických filozofů a právníků. Mezi nimi svým vlivem v oblasti politické filozofie dominuje John Locke. Americké politické myšlení bylo z velké části založeno na výkladu jeho díla.³⁸ O Lockově popularitě svědčí i fakt, že byl snad nejčastěji citovaným autorem revoluční literatury.³⁹

Jeho stěžejní dílo *Dvě pojednání o vládě* (1690) mělo představovat filozofické obhájení Slavné revoluce z roku 1688, jejímž vyvrcholením bylo přijetí anglické Listiny práv. Je paradoxem, že právě z této knihy, která oslavovala úspěchy parlamentu dosažené nad korunou, o necelých sto let později čerpali Američané principy pro svou revoluci.⁴⁰

Lockova politická filozofie pramenila z obecně rozšířeného přirozeného práva (*natural law*), podle kterého má člověk přirozená práva (*natural rights*). Mezi nimi má prvořadý význam vlastnictví (*property*). Lidé, nacházející se v přirozeném stavu svobody, kde je téměř nemožné ochránit svá práva, se proto následně sjednotí s ostatními pro dobro celku a to prostřednictvím společenské smlouvy, která je souhlasem všech členů k vytvoření společnosti a vlády. Stát je založen na smlouvě mezi panovníkem a poddanými, kteří mu dávají moc, aby ochránil jejich základní právo – vlastnictví. Lidské právo obsažené ve vlastnictví chápali tvůrci ústavy jako základní svobodu.

Všechny tyto principy, které vedly k vytvoření konceptu vlády založené na souhlasu lidí, se do Ameriky přenesly prostřednictvím Lockových spisů. Kolonisté nevnímali *Druhé pojednání o vládě* jako oslavu parlamentarismu. Věřili, že tyto principy platí univerzálně a využili jeho argumenty k roztržce s mateřskou zemí.

---

³⁸ K nejvýznamnějším pracím patří John LOCKE, *Druhé pojednání o vládě*, přel. Josef Král, Praha 1992; TÝŽ, *Dopis o toleranci*, přel. Petr Horák, Brno 2000; TÝŽ, *Esej o lidském rozumu*, přel. Anna Dokulilová, Praha 1984; TÝŽ, *Několik myšlenek o vychování. O studování*, Praha 1906. Významnou edici Lockova díla v oblasti náboženství představuje Victor NUOVO (ed.), *John Locke: Writings on Religion*, Oxford 2002.

³⁹ B. BAILYN, *The Origins*, s. 28.

⁴⁰ John Chester MILLER, *Origins of the American Revolution*, Stanford 1959, s. 170.

Američané použili např. Lockovo tvrzení, že daně nemohou být vybírány bez souhlasu lidu, čímž Locke ve skutečnosti myslel, že král nesmí uvalit daně bez souhlasu parlamentu. Jeho dalším přesvědčením, že poddaní se mohou vzbouřit, jestliže jejich vláda nerespektuje zákon, čímž odkazoval na despotickou vládu Jakuba II., si kolonisté v podstatě ospravedlnili revoluci proti králi a parlamentu.

Byl to právě Thomas Jefferson, který vášnivě věřil v tyto principy. Byly jeho inspirací při založení vládní moci na nezcizitelných právech. Většina Deklarace nezávislosti je v podstatě listinou, která obviňuje krále Jiřího III. z porušení společenské smlouvy, kterou uzavřel s americkými poddanými.⁴¹

---

⁴¹ George STEPHENS, *Locke, Jefferson and the Justices: Foundations and Failures of the US Government*, New York 2002, s. 29-39.

III. Životní cesta Johna Witherspoona

John Witherspoon (1723-1794) je bezesporu velkou osobností 18. století.⁴² V Evropě není moc známý, někteří si jméno Witherspoon asociují s americkou herečkou Reese Witherspoon, která je přímým potomkem reverenda Johna Witherspoona. V Americe či Velké Británii je náš hlavní hrdina přece jen známější. Dá se říci, že jeho život je spojen se čtyřmi velkými hnutími v 18. století: se snahou za tzv. populární práva ve Skotské církvi, správou Princetonské univerzity, organizací Americké presbyteriánské církve a hlavně s americkou revolucí. Kým vlastně J. Witherspoon byl a jaká byla jeho životní pouť, kdy se z faráře z městečka Beith ve Skotsku stal prezident Princetonské univerzity, člen kontinentální kongresu a signatář Deklarace nezávislosti? Odpověď na tuto otázku bude předmětem následujících řádků.⁴³

John Witherspoon se narodil roku 1723 ve východním Skotsku reverendu Jamesi Witherspoonovi, po kterém zdědil vysoký intelekt a touhu po vzdělávání se. Nejlepší cestou dosažení této touhy bylo stát se duchovním, kterým se ve Skotsku dostalo nejkvalitnějšího vzdělání. Mladý Witherspoon byl pilným studentem, dostalo se mu liberálního vzdělání na škole v Haddingtonu, která byla jednou z mnoha přípravných škol. Tyto školy byly zakládány po celém Skotsku reformátorem Johnem Knoxem. Ve svých čtrnácti letech nastoupil ke studiu na Univerzitě v Edinburghu. Důležitou charakteristikou této univerzity byly její vzkvétající literární kluby či společnosti, ve kterých byl Witherspoon aktivní. Zmiňuji se o tom proto, že právě tato zkušenost jej později vedla k založení dvou známých literárních společností na Princetonu, nazývaly se Whig hall a Clio hall. Klasický čtyřletý kurz na univerzitě mladý Witherspoon dokončil s vyznamenáním a pokračoval ve studiu teologie.

Po získání teologického vzdělání v roce 1743 se stal farářem (*parish ministr*). Obstarával farnost v Beithu, v malém městečku asi dvacet mil od Glasgow. Zde po dvanáct let svědomitě plnil povinnosti svého úřadu. Krátce po nastoupení do úřadu se

---

⁴² Práce týkající se Witherspoona obecně Mark A. NOLL, *Princeton and the Republic, 1768-1822*, Vancouver 2004, s. 16-28;; Jack Alan SCOTT (ed.), *Introduction, John Witherspoon, Lectures on moral philosophy*, Princeton 1912, s. 1-61; Jeffry H. MORRISON, *John Witherspoon and the Founding of the American Republic*, Paříž 2004. Biografii Witherspoona napsal David Walker WOODS Jr, *John Witherspoon*, New York, 1906; Varnum Lansing COLLINS, *President Witherspoon: A Biography*, Princeton 1925.

⁴³ D. W. WOODS, *John*, s. 5.

Witherspoon oženil a jeho presbyteriánská manželka Elizabeth Montgomery mu porodila tři syny. V roce 1745 vypuklo Druhé jakobitské povstání. Mladý Karel Eduard Stuart se postavil do čela dobrovolnické armády, složené především ze skotských horalů (*highlanders*), s cílem získat skotskou a anglickou korunu a svrhnout hannoverskou dynastii. Z počátku byla rebelie úspěšná. V roce 1746, během druhé bitvy u Falkirku v centrálním Skotsku, kde vystupoval jako divák, byl Witherspoon rebely zatčen. Povstalci se totiž domnívali, že by mohl být anglických špehem. S několika dalšími válečnými zajatci byl reverend uvězněn v Doune Castle. Ze zajetí byl osvobozen až po porážce povstání. Z tohoto pobytu se až do konce života zdravotně i psychicky nezotavil. Kromě této události se během Witherspoonova setrvání v Beithu nic zvláštního nestalo.

Po dvanácti letech služby v Beithu přesídlil do města Paisley, kde zůstal až do svého odjezdu do Ameriky. Během dvaceti let duchovního úřadování si vydobyl vážené postavení v evangelických kruzích. Jeho eseje a kázání byly opakovány v Londýně, Edinburghu a přeloženy do holandštiny. Přední skotská univerzita St. Andrews mu udělila čestný titul doktor teologie (*Doctor of Divinity*).

Na začátku jsem zmínila, že Witherspoonův život byl spojen se čtyřmi velkými hnutími a právě do této etapy jeho života spadá jeho snaha za populární práva ve Skotské církvi.⁴⁴ V té době byla Skotská církev dělena na dvě strany, umírnění a populární. Prostřednictvím umírněných do církve pronikal nový duch doby, například liberalismus, ale proti těmto novotám stála strana populárních, která zastávala konzervatismus. Strana populárních bojovala proti uvolnění starých zásad, které se týkaly víry, a byla striktně ortodoxní.⁴⁵ Právě s touto stranou se Witherspoon identifikoval a brzy se stal jejím předním zastáncem. Jeho první publikace, které pocházejí z padesátých let 18. století, vděčí za svůj vznik tomuto hnutí. Jedná se o *Ecclesiastical Characteristics* (1753), *Essay on Justification* (1756) a *Serious Enquiry into the Stage* (1757). Díky jeho *Essay on Regeneration*, který je součástí posledního

---

⁴⁴ Robert Kent DONOVAN, *The Popular Party of the Church of Scotland and the American Revolution*, Richard Sher - Jeffrey Smitten (edd.), *Scotland and America in the Age of the Enlightenment*, Edinburgh 1990, s. 81-99.

⁴⁵ V. L. COLLINS, *Introduction*, John Witherspoon, *Lectures on Moral Philosophy*, Princeton 1912, s. ix.

díla v řadě, získal věhlas neohroženého obránce osobní zbožnosti a prosté evangelické pravdy.⁴⁶

Witherspoonova reputace překročila i Atlantik, a když se v roce 1766 uvolnilo místo prezidenta na Princetonu, tehdy malé presbyteriánské univerzitě, doktor byl jasnou volbou. Po opakované výzvě přijal místo prezidenta Princetonu a v srpnu 1768 dosáhl břehů Ameriky. Witherspoon byl na vrcholu, rozprostíral se před ním nový život i nový svět. Reverend byl vůdčí osobností s liberálními názory na politiku, obdařený obrovskou adaptabilitou a praktickým úsudkem. A přesto, že mu scházely zkušenosti se spravováním univerzity, okamžitě se s velkým entuziasmem pustil do přestavby univerzity. Představil zde nejnovější evropské metody ve vzdělávání, pustil se do rozšíření a posílení samotného kurikula, a to především v oblasti historické, literární i vědní. Jeho plány ale zničila revoluční válka, kdy bylo financování instituce ochromeno.

Witherspoon již dříve viděl nevyhnutelnost nezávislosti a jistě má velký podíl na tom, že se kolonie identifikovaly se stranou obhajující nezávislost. V červnu 1776 byl zvolen jedním z pěti reprezentantů státu New Jersey do Kontinentálního kongresu ve Philadelphii. Zde samozřejmě hlasoval pro nezávislost a v srpnu podepsal Deklaraci nezávislosti. Členem Kongresu zůstal až do roku 1782, s přestávkou v roce 1780.

Další významnou úlohu sehrál jako předsedající komise, která měla na žádost Synody v New Yorku a Philadelphii (1775) vypracovat tzv. Pastorální dopis se všemi jejími požadavky. Tento důležitý dokument pochází právě z pera našeho hrdiny.

Nelze opomenout jeho práci v různých speciálních komisích a výborech, snad každý měsíc byl jmenován do nové. Tento fakt svědčí o jeho velké oblíbenosti a uznání ze strany jeho kolegů. Jednalo se například o Výbor pro oděnění vojáků, pro vedení války nebo pro tajnou korespondenci. V jiných humanitárních komisích si prohloubil smysl pro rovnost, myslím tím především jeho snahy za lidštější vedení války, zacházení se zajatci nebo vyšetřování fyzického stavu vojáků.

Witherspoonova hlavní role v kontinentálním kongresu nastala, když přišly na řadu méně světské záležitosti. Zastával úctyhodné místo v protestantské církvi a z této pozice byl pravidelně vybírán jako mluvčí Kongresu. Týkalo se to především různých

prohlášení na Den díkůvzdání nebo dalších významných svátků. Kromě psaní a přednášení takovýchto prohlášení se Witherspoon vytrvale angažoval v záležitostech finančnictví. Ostře vystupoval proti emisi papírových peněz a proti drahému zásobování armády jednotlivými výbory (*commission*). Proslovy v Kongresu na toto téma se staly základem jeho Eseje o penězích (*Essay on Money*, 1786). Bohužel Witherspoonova naléhavá prosba nebyla vyslyšena a jeho oponenti byli svědky finančního chaosu, který v Konfederaci nastal po skončení války.

V *Pennsylvania Magazine* publikoval řadu esejů, které se zabývaly tím, co dnes nazýváme mezinárodním právem. V té době se jednalo o téma velmi aktuální a popularizační. Witherspoon dával najevo slabou víru v Konfederaci tak, jak byla uspořádaná. Předpokládal, že žárlivost mezi jednotlivými státy by jim nedovolila svěřit potřebnou pravomoc do rukou kongresu. Proto nepřetržitě usiloval o silnější centrální vládu. Jeho přání se mu splnila a reverend roku 1787 hlasoval na shromáždění v New Jersey pro ratifikaci federální ústavy. Ačkoliv byl prezident Witherspoon ke konfederaci kritický, žádný jiný Američan neměl větší víru v budoucnost té země, než on. Věřil, že za snahami kolonií stojí vyšší moc, která řídí všechny lidské osudy. Přirozeně v Britských kruzích a zvláště ve Skotsku se prezident stal terčem posměchu, ale on vůči nim necítil zášť. Reverend nepochyboval o nevyhnutelnosti oddělení amerických kolonií od Velké Británie, ale jistě zčásti litoval toho, že tomu tak muselo být. Nejenže byl pranýřován v Anglii i ve Skotsku, ve svém rodném domově, ale co víc, jeho nejstarší syn James byl zabit v bitvě o Germantown⁴⁷. Zde vidíme, jak pevná byla jeho oddanost ideálům a cílům americké revoluce.

Během služby v kongresu nezapomínal reverend na své povinnosti prezidenta Princetonu. Účastnil se každého zasedání představenstva (*Board of Trustees*), předsedal slavnostním promócím absolventů školy a pravidelně přispíval svými články a radami do univerzitních novin. Ovšem revoluční válka přinesla Princetonu těžké časy a prezident se musel vypořádat s mnoha těžkostmi a to nejen finančními. Hlavní univerzitní budova Nassau Hall byla zničena, když byla využívána jako nemocnice a kasárna pro kontinentální i britské vojáky. V zimě mezi léty 1776-1777 se studenti rozprchli a výuka musela být na několik měsíců přerušena. Nicméně jakmile vojenské

---

⁴⁷ Bitva o Germantown, severní část města Philadelphie, se odehrála v říjnu roku 1777 v Pensylvánii. Americká kontinentální armáda zde byla poražena britskými jednotkami a tehdejší hlavní město Spojených států amerických Philadelphie padla do rukou Britů.

oddíly opustily New Jersey, prezident se pustil do rekonstrukce a obnovení činnosti univerzity. Vyučování pokračovalo, ale trvalo léta, než se instituce zotavila z materiální a finanční ztráty.

V roce 1782 Witherspoon opustil kongres. Nyní měl v plánu poklidně dožít své dny na pozemku, který se rozprostíral na okraji areálu Princetonu, pokračovat se svými přednáškami, kázat v univerzitní kapli a plnit povinnosti prezidenta. To mu ale nebylo dopřáno, neboť byl zvolen členem Státního shromáždění (*State Assembly*) státu New Jersey. Ovšem jeho pobyt zde byl krátký. Witherspoon byl zaneprázdněn sháněním finančních prostředků pro chod univerzity a bláhově se domníval, že by se mu takové pomoci mohlo dostat ve Velké Británii. Jeho výprava do rodné země byla předem odsouzena k nezdaru. Alespoň se mu dostalo poslední příležitosti navštívit staré přátele, rodinu i domov.

Než postoupíme dále, ráda bych zrekapitulovala dosavadní Witherspoonův život. Reverendu se dostalo kvalitního vzdělání na Univerzitě v Edinburghu, po dvanáct let plnil povinnosti faráře v skotském městečku, prosazoval populární práva ve Skotské presbyteriánské církvi, psal eseje a kázání na toto téma, proslavil se, získal titul doktor teologie, obdržel nabídku stát se prezidentem Princetonské univerzity, aktivně podporoval Americkou revoluci, stal se členem kontinentálního kongresu, podepsal Deklaraci nezávislosti, ale jeho největší úspěch teprve stál před ním. Jedná se o hnutí spojené s reorganizací americké presbyteriánské církve, v němž hrál prezident Witherspoon hlavní roli.

Presbyteriánská církev v Americe rychle přerostla její kontinentální organizaci a právě reverendovým údělem bylo sestavit rámec nového pořádku v církvi. Trvalo čtyři roky, než byla rekonstrukce zdárně dovedena do konce, kdy došlo k prvnímu zasedání generálního shromáždění (*General Assembly*). Jako vedoucí duch celého procesu reorganizace, byl Witherspoon ustanoven pronést úvodní kázání a předsedat prvnímu Generálnímu shromáždění, které proběhlo v květnu roku 1789. Tento moment lze považovat za vrchol a jakési završení jeho kariéry.

Reverend zestárl. V době konání generálního shromáždění mu bylo již šestašedesát let. I když sám nenapsal žádnou velkou knihu, ani nevytvořil nový filozofický systém, nikdy nezapomněl na své povinnosti k církvi. Pro mladší generaci byl inspirací, pro starší moudrým rádcem. Witherspoonova poslední léta byla ve

znamení finančních potíží, podlomeného zdraví a ztráty zraku. Zemřel náhle 15. října 1794. Byl pohřben na Princetonském hřbitově.

Autor předmluvy pro vydání Witherspoových *Lectures on Moral Philosophy* z roku 1912 Varnum Lansing Collins popisuje prezidentovu osobnost asi takto: „Byl vlídný ve společnosti, v zásobě měl mnoho vtipných historek. Byl zkušený, ale skromný ve všem, co se týkalo jeho osoby. Všude byl vítaným hostem.“⁴⁸ Jedním z jeho koníčků bylo zahradničení. Ovšem zajímavé na této zálibě je, že nepěstoval květiny, nýbrž pouze zeleninu a ovoce, tedy to, co bylo k užitku. Celkově reverend postrádal schopnost estetického ocenění např. u poezie či umění. Další jeho zálibou byla purifikace americké angličtiny a také podporování skotské imigrace. Jednalo se především o podporu finanční a právě to bylo důvodem jeho finančních potíží ke konci života.

Morrison nazývá Witherspoona zapomenutým Otcem zakladatelem. V nejnovější monografii o Witherspoonově životě a politickém myšlení se zabývá otázkou, proč mu byla v minulosti věnována tak malá pozornost. Příčiny vidí hned v několika aspektech. Některé spisy byly ztraceny během útoku na Princeton, ale většinu z nich sám autor z nejasných důvodů před smrtí spálil. Především byl Witherspoon vnímán jako autor, jehož myšlení bylo eklektické a nepůvodní.⁴⁹

Výše bylo zaznačeno, že doktor Witherspoon nevytvořil žádný filozofický systém, nicméně jeho hlavní význam spočívá v tom, že jako první v Americe vyložil v přednáškách jasný a ucelený systém etiky. Díky pětadvaceti letům přednášení na univerzitě zapustil tento systém hluboké kořeny. Nejenže se Witherspoonova morální filozofie stala tradičním výkladem filozofie na akademické půdě, ale také podle mnohých i filozofií celé Ameriky. Jaká byla Witherspoonova představa o etice (morální filozofii) a jak představoval filozofický systém studentům Princetonu, bude předmětem následující kapitoly, ve které se pokusím interpretovat jeho Přednášky o morální filozofii (*Lectures on Moral Philosophy*).

---

⁴⁸“ *Genial in company, full of anecdote, rich in experience, and modest in all that concerned himself, he was everywhere a welcome guest.*“ V. L. COLLINS, *Introduction*, s. xx.

⁴⁹ J. MORRISON, *John*, s. 2-31.

IV. Lidská práva v pojetí Johna Witherspoona

Tématem kapitoly Lidská práva v pojetí Johna Witherspoona je představení díla z pera tohoto autora nazvané Přednášky o morální filozofii (*Lectures on Moral Philosophy*). Analýzu Witherspoonova pojetí lidských práv a filozofického systému, přednášeného na jedné z nejvýznamnějších univerzit v Americe, společně s interpretací, považuji za jádro celé mé práce.

4.1. Formální podoba díla a jeho edice

Dílo představuje cyklus šestnácti přednášek. Jedná se o jakýsi sylabus k předmětu morální filozofie, který byl přednášen prezidentem Witherspoonem na Princetonské univerzitě v letech 1769-1794. Mimo výuky morální filozofie, která zahrnovala etiku, politiku a právní vědu, prezident univerzity vyučoval i francouzštinu, hebrejštinu, vedl kurzy teologie, historie či rétoriky.⁵⁰ Přednášky jsou psané moderní angličtinou.

Přednášky byly publikovány až po Witherspoonově smrti. On sám by s vydáním práce zřejmě nesouhlasil, rozhodně by přednášky nevydal bez korektury, ale jeho kolegové a studenti měli dojem, že by taková práce neměla upadnout v zapomnění. Dílo by bylo zřejmě ztraceno, kdyby nebyly pořízeny tři univerzitní rukopisy přednášek z let 1772, 1782 a 1795, které byly používány jako učebnice a to i po Witherspoonově smrti, jak dokazuje výtisk z roku 1795. Tyto opisy se dnes nacházejí ve vlastnictví Princetonské univerzitní knihovny. Dílo se v následujících letech objevilo v několika edicích.

Přednášky o morální filozofii byly poprvé publikovány roku 1800 jako součást rozsáhlejší edice zahrnující Witherspoonovo další spisy.⁵¹ Toto a další tři vydání přednášek z let 1802, 1810⁵² a 1822⁵³ pocházejí z dílny malého Woodwardova vydavatelství ve Philadelphii (*William W. Woodward Publisher*). Další významná edice

---

⁵⁰ V. L. COLLINS, *Introduction*, s. xxi.

⁵¹ John WITHERSPOON, *Works of the Rev. John Witherspoon*, Philadelphia 1800.

⁵² TÝŽ, *Lectures on Moral Philosophy and Eloquence*, Philadelphia 1810; Tato edice vešla do obecné známosti pod názvem Woodwardova třetí edice (*Woodward's 3rd ed.*).

⁵³ TÝŽ, *Lectures on Moral Philosophy: Carefully Revised and Freed from the Errors of Former Editions*, Philadelphia 1822.

byla vydaná roku 1912⁵⁴ a jejím editorem byl V. L. Collins, který se zabýval Witherspoonovou biografií a k edici připojil úvod obsahující informace o životě a díle autora přednášek. Při rozboru přednášek jsem pracovala s edicí z roku 1822, která je rozšířená Witherspoonovy dopisy o vzdělání a manželství.⁵⁵

4.2. Obsah přednášek

V úvodu autor obhajuje Morální filozofii jako studijní předmět, který by se měl vyučovat na univerzitách. Námětem prvních pěti přednášek je lidská podstata, ze které Witherspoon odvozuje city (láska, nenávisť, vášně) a stavy mysli (radost, smutek). Dále navazuje představením různých způsobů, prostřednictvím kterých poznáváme naše povinnosti. Povinnosti jsou dány na úroveň ctností, u kterých je dále popisována jejich podstata, základy i závazky. Lidská podstata, povinnosti a ctnosti následně vytvářejí základ, ze kterého vzniká nauka o povinnostech neboli etika.

Morální filozofii Witherspoon větví na tři velké obory, na etiku, politiku a právní vědu. Etika je námětem přednášek VI. až IX. a představuje jádro morální filozofie. Vztahuje se hlavně k základům morálních povinností a práv.

Zatímco politika, přednášky X. až XIII., se zabývá konkrétními povinnostmi v přirozeném a společenském stavu, celkově občanskou společností, právy vládců a poddaných, různými formami vlády a mezinárodním právem (*Law of nature and nations*).

K právní vědě Witherspoon přistupuje z hlediska povinností úředního aparátu, uzákonění a spravování občanských zákonů, dále stanovuje tresty za porušování morálních zákonů a předkládá pravidla pro sestavování smluv.

Poslední, XVI. přednáška se krátce věnuje přísaze a slibům (*Of oaths and vows*), dále symbolům, které se užívají ve smlouvách, hodnotě vlastnictví, práv z nutnosti a obecnému právu.

V závěru (*Recapitulation*) Witherspoon shrnuje a komentuje náplň přednášek. Poslední tři odstavce jsou pro interpretaci přednášek klíčové, neboť autor zde

---

⁵⁴ TÝŽ, *Lectures on Moral Philosophy*, Princeton 1912.

⁵⁵ *Letters on Education and Marriage*

představuje seznam nejvýznamnějších myslitelů, kteří ovlivnili jeho filozofické myšlení nejen o etice, ale i o právech.

4.3. Katalog významných myslitelů

V této části se pokusím analyzovat Witherspoonův seznam nejvýznamnějších myslitelů, abychom pochopily myšlenkové zdroje autora. V první části seznamu autor uvádí myslitele, kteří ovlivnili jeho pojetí etiky, přičemž u některých naznačuje konkrétní dílo, ze kterého čerpal: „...některými z nejvýznamnějších autorů, převážně britských, jsou Leibnitz, jeho *Theodicee* a jeho dopisy.⁵⁶ Clarkova *Demonstrace* a jeho dopisy.⁵⁷ Hutchinsonovo *Pojednání o idejích krásy a ctnosti* a jeho *Systém*.⁵⁸ Wollastonovo *Vylíčení přirozeného náboženství*.⁵⁹ Collins o lidské svobodě.⁶⁰ Nettleton o ctnosti a štěstí.⁶¹ Eseje Davida Huma.⁶² Eseje lorda Kaima.⁶³ Smithova *Teorie o morálním cítění*.⁶⁴ Reidovo *Pojednání*.⁶⁵ Balfourův *Popis morality*.⁶⁶ Butlerova *Analogie a kázání*.⁶⁷ Balguynova *pojednání*.⁶⁸ Beatty o pravdě.⁶⁹ Esej o ctnosti a harmonii.⁷⁰ „⁷¹

---

⁵⁶ Gottfried LEIBNIZ, *Theodicy: Essays on the Godness of God, the Freedom of Man, and the Origin of Evil* (1710)

⁵⁷ Samuel CLARKE, *A Demonstration of the Being and Attributes of God* (1705)

⁵⁸ Francis HUTCHINSON, *An Inquiry into the original of our ideas of beauty and virtue* (1725) TÝŽ, *A system of Moral Philosophy* (1755)

⁵⁹ William WOLLASTON, *The Religion of Nature Delineated* (1722)

⁶⁰ Anthony COLLINS, *A Philosophical Inquiry Concerning Human Liberty* (1717)

⁶¹ Thomas NETTLETON, *A Treatise on Virtue and Happiness* (1751)

⁶² David HUME, *Essays Moral, Political and Literary* (1777)

⁶³ Lord KAIMS (KAMES), *Essays on the Principles of Morality and Natural Religion* (1751)

⁶⁴ Adam SMITH, *The Theory of Moral Sentiments* (1759)

⁶⁵ Thomas REID, *An Inquiry into the Human Mind on the Principles of Common Sense* (1764)

⁶⁶ James BALFOUR, *A Delineation of the Nature and Obligations of Morality* (1753)

⁶⁷ Joseph BUTLER, *Analogy of Religion, Natural and Revealed* (1736), *Fifteen Sermons Preached at the Rolls Chapel* (1726)

⁶⁸ John BALGUY, *A letter to a Deist concerning the Beauty and Excellency of Moral Virtue, and the Support and Improvement which it receives from the Christian Religion* (1726)

⁶⁹ James BEATTIE, *The Essay on Truth* (1770)

⁷⁰ Autorem tohoto eseje je William JAMESON, *Essay on Virtue and Harmony* (1749)

⁷¹ „...some of the most considerable authors, chiefly British, are Leibnitz, his *Theodicee*, and his *Letters*. Clark's *Demonstration*, and his *Letters*. Hutchinson's *Inquiries into the idea of beauty and virtue*, and his

Z tohoto seznamu vyplývá, že Witherspoonův koncept etiky byl silně ovlivněn morálními filozofy Skotského osvícenství (Hutchinson, Hume, lord Kaimes, Smith, Reid, Balfour, Beattie).⁷²

Hlavními autoritami v oblasti vlády a politiky jsou pro Witherspoona klasické 17. století, jako byl Grotius, Puffendorf, Barberac, Cumberland, Selden, Burlamaqui, Hobbes, Machiavel, Harrington, Locke a Sydney. Následuje výčet děl Witherspoonových současníků: Montesquieu, *Duch zákonů* (1750), Ferguson, *An Essay on the History of Civil Society* (1767), Montague, *Reflections on the Rise and Fall of Ancient Republics* (1778) a Goguet, *Rise and Progress of Laws, Arts and Sciences* (1761).⁷³

V tomto seznamu se objevují všichni klasici teorie přirozeného práva, která svůj počátek odvíjí od myšlení Hugo Grotia. Je tedy zřejmé, že v oblasti lidských práv bude Witherspoon vycházet z přirozeného práva.

4.4. Lidská podstata

První přednášku Witherspoon zahajuje tradičně definicí morální filozofie a jejího předmětu: „*Morální filozofie je vědní obor, který se zabývá principy a zákony povinnosti nebo morálky. Nazývá se filozofie proto, že se ptá na podstatu a základy morálních závazků daných rozumem, což je rozdílné od zjevení.*“⁷⁴ V definici je řečeno, že tato vědní disciplína je založena na principech a zákonech povinnosti nebo morálky. Pro Witherspoona je termín povinnost (*duty*) základem pro chápání morálky a závazků (*obligation*). Z morálních povinností, které jsou trojího druhu (povinnosti k Bohu, k člověku a k nám samotným), následně odvozuje práva člověka. Ve druhé části definice autor zdůrazňuje morální závazky (*obligation*) dané rozumem, které jsou

---

Systém. Wollaston's Religion of Nature Delineated. Collins on Human Liberty. Nettleton on Virtue and Happiness. David Hume's Essays. Lord Kaimes's Essays. Reid's Inquiry. Balfour's Delineation of Morality. Butler's Analogy and Sermons. Balguy's Tracts. Beattie on Truth. Essay on Virtue and Harmony.“ J. WITHERSPOON, *Lectures on Moral Philosophy*, Philadelphia 1822, s. 172-173.

⁷² O skotském osvícenství a jeho vlivu na Ameriku pojednává Richard SHER - Jeffrey SMITTEN (edd.), *Scotland and America in the Age of the Enlightenment*, Edinburgh 1990.

⁷³ J. WITHERSPOON, *Lectures*, s. 173.

⁷⁴ „*Moral Philosophy is that branch of Science which treats of the principles and laws of Duty or Morals. It is called Philosophy, because it is an inquiry into the nature and grounds of moral obligation by reason, as distinct from revelation.*“ TAMTÉŽ, s. 5.

odlišné od zjevení. V tomto smyslu zjevení znamená poznání božího bytí a cest, které je darem samotného Boha, nikoli výsledkem lidského zkoumání a tvůrčích schopností člověka.⁷⁵ Podle Witherspoona získáváme morální závazky z lidské podstaty prostřednictvím rozumu, tedy nezávisle na zjevení. Reverend Witherspoon ovšem chvatně dodává, že oddělovat morální filozofii od náboženství, by bylo mylné a nebezpečné. Vztah a povinnosti k Bohu hrají velkou roli ve Witherspoonově pojetí etiky.

Pojmy povinnost (*duty*) a závazek (*obligation*), které jsou sémanticky téměř totožné, procházejí celé dílo. Jak jsem již zmínila výše, představují základ, ze kterého vycházejí jak ctnosti, tak práva. Právě toto pojetí lidských práv jako povinností bylo převažujícím názorovým proudem v morální filozofii 18. století. Tento koncept vychází z moderní teorie přirozeného práva. Její představa povinnosti ke ctnosti byla taková, že tyto dva pojmy byly v podstatě zaměnitelné, neboť ctnostné chování bylo povinností a výkon povinností byl ctností.⁷⁶

„*Morální filozofie není ničím jiným, než znalostí lidské podstaty.*“⁷⁷ Na principech lidské podstaty vznikají povinnosti a závazky. Witherspoon je přesvědčen o nemravnosti a zkaženosti naší podstaty a právě uvědomění si této zkaženosti je základem našeho morálního a teologického povědomí. Následně autor představuje různé argumenty týkající se otázky, jak se lidé a zvířata od sebe liší. Těch rozdílů nachází Witherspoon několik, například krása člověka, paměť, prozíravost, schopnost artikulované řeči, ale především náboženství. Znalost Boha je podle něj doménou lidí.

Druhá a třetí přednáška je zasvěcena lidským citům a člověku jako individu. Jednotlivec se skládá z těla a duše. Přičemž hlad, žízeň a některé zlé vášně (*passions*) jako je strach a hněv sídlí v těle. Witherspoon se dotýká i biologie, když píše, že tyto vášně způsobují změny v krvi, což následně ovlivňuje našeho ducha. Je důležité si uvědomit, že Witherspoon vytváří komplexní hierarchický systém, ve kterém se lidská podstata skládá z citů (*affections*), vášní (*passions*) a stavů mysli. Není třeba

---

⁷⁵ Alister E. MCGRATH (ed.), Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, Praha 2001, s. 552.

⁷⁶ K. HAAKONSEN, *Natural Law*, s. 311.

⁷⁷ „...*Moral philosophy is indeed nothing else but the knowledge of human nature.*“ J. WITHERSPOON, *Lectures*, s. 6.

vyjmenovávat všechny vášně, schopnosti mysli, jako je pochopení, vůle a city (*affections*), neboť jak sám autor uznává, že neexistuje přesná proporce takových vášní v každém z nás. Je si ovšem jistý, že „...*nekonečná dokonalost, intelektuální i morální, je sjednocená a neoddělitelná v Nejvyšší bytost.*“⁷⁸ K lidské podstatě se vztahují dva způsoby, prostřednictvím kterých poznáváme naše povinnosti. Jedná se o smyslové vnímání, dále rozděleno na vnější (zrak, čich, sluch, chuť, hmat) a vnitřní (mysl pro krásu, pro harmonii), a uvažování (*reflection*). Zvláštní význam je věnován tzv. smyslu pro morálku. Witherspoon se táže, zda principem ctnostného chování je rozum, či jej získáváme prostřednictvím smyslů. Reverend dochází k závěru, že smysl pro morálku je v podstatě to samé, co v Písmu svědomí. „*Jedná se o zákon, který náš Pán vryl do našich srdcí, zároveň dává najevo a prosazuje povinnost předcházející rozumu.*“⁷⁹ Witherspoon je zastáncem vrozených idejí.

Ve čtvrté a páté přednášce Witherspoon hledá další principy morálního jednání. Jsou jimi I. podstata ctnosti, II. základ ctnosti a III. závazek ctnosti. Jinými slovy zde autor prezentuje různé názory svých současníků (cituje zde Hutchensona, Dr. Clarka, Shatsburyho) na to, jak můžeme chápat ctnost. Zastavila bych se u závazku ctnosti, který se v podstatě ptá na to, jaký je zákon, který nás zavazuje k ctnostnému chování. Závazek ctnosti autor redukuje na dva základní druhy, na povinnost a zájem. Zájem je podle něj naše usilování o největší štěstí. Povinnost naznačuje, že jsme buď vázáni zákonem anebo jsme poddáni nějaké nadřazené moci, které se zodpovídáme. Z toho vycházející smysl pro povinnost je primární představou práv a zákona. Dále představuje přirozený smysl pro závislost, který je dokázán naší vrozenou a nezbytnou vírou v Božskou bytost - náš vztah k němu pokládá nejen základy morálního cítění a povinností, ale také dovršuje ideu morality a zákona tím, že jsme mu podrobeni.

4.5. Etika

4.5.1. O povinnosti k Bohu a k nám samotným

Předmětem následujících třech přednášek bude etika neboli nauka o ctnostech, popř. povinnostech. Je tedy jasné, že hlavním předmětem zájmu budou morální

---

⁷⁸ „...*infinite perfection, intellectual and moral, are united and inseparable in the Supreme Being.*“

TAMTÉŽ, s. 16.

⁷⁹ „*It is a law which our Maker has written upon our hearts, and both intimates and enforces duty, previous to all reasoning.*“, TAMTÉŽ, s. 24.

povinnosti. Ty Witherspoon systematicky dělí na tři velké skupiny: I. povinnost k Bohu, II. povinnost k lidem, III. povinnost k nám samotným. Morální povinnosti jsou založené na různých stavech⁸⁰, ve kterých se člověk může nacházet. Jedná se o stav přirozený a tzv. vzniklý (*adventitious*) stav. Ve vztahu k přirozenému stavu se myslí přirozený vztah k Bohu, k našim bližním, stav osamění nebo společnosti, válka nebo mír, blahobyt či nedostatek. Tyto stavy jsou nazývány přirozenými, neboť jsou nutné a univerzální.⁸¹ Ostatní stavy jsou nazývány vzniklými proto, že jsou následkem naší volby a na rozdíl od přirozených stavů nejsou jisté ani trvalé, např. manželství, rodina, profese, vlastnictví apod.

Nyní podrobněji o morálních povinnostech. Pro Witherspoonova největší a nejdůležitější povinnost představuje naše povinnost k Bohu, u které autor vytváří spletitý systém kategorizace jednotlivých povinností. Ty dělí na obecné, do které patří všeobecná povinnost být poslušný a podřízený Bohu a speciální, které jsou dále rozděleny na vnější, uctívání Boha, a vnitřní. Zde autor vysvětluje tři velké povinnosti k Bohu: poslušnost, víra, láska a bázeň. Významné postavení zaujímá láska k Bohu, která je založena na úctě, vděčnosti a laskavosti (*benevolence*). Witherspoon dále předkládá důkazy o existenci Boha, vysvětluje je jeho podstatu a dokonalost.

Druhou velkou povinností je povinnost k lidem, která může být shrnuta do jediného slova, které je jejím principem. To slovo je láska. Láska k ostatním, která je upřímná a aktivní.⁸² Na úroveň lásky můžeme postavit laskavost (*benevolence*), která je hlavním principem té povinnosti, která se týká ostatních lidí. Láska je následovně rozdělena na vřelé city (*kind affections*) k rodině, přátelům, zemi a tzv. klidnou a rozvážnou dobrou vůlí ke všem, tj. láska k lidstvu, která je nadřazena všem ostatním citům. Witherspoon to nazývá „...*velký zákon lásky k ostatním*.“⁸³ Autor nalézá hlavní morální zákon v lásce, která je principem všech povinností a přestupuje k aplikaci tohoto principu na konkrétní povinnosti a přezkoumává, jaká jsou práva či nároky (*claims*), které má jeden člověk ke druhému. Jinými slovy uplatněním velkého zákona lásky na povinnosti vzniknou práva, které mají lidé k sobě navzájem.

---

⁸⁰ Stavem v tomto kontextu se myslí různá postavení, ve kterých se člověk může ocitnout.

⁸¹ TAMTÉŽ, s. 47.

⁸² TAMTÉŽ, s. 67.

⁸³ „...*the great law of love to others*“ TAMTÉŽ, s. 69.

4.5.2. Katalog práv člověka

Nyní se dostáváme k vlastnímu pojetí práv. Witherspoon prezentuje práva jako závazky (*obligations*). „Práva a závazky jsou termíny spolu související. Cokoliv, na co mají ostatní právo ode mne požadovat, je mojí povinností nebo to, k čemu jsem zavázán.“⁸⁴ Právo je tak postaveno na úroveň povinností či závazků, přičemž právo můžeme obecně zredukovat na největší zákon morální povinnosti.⁸⁵ Autor pokračuje uvedením klasifikace práv, tedy několika způsobů dělení práv v tehdejší filozofii.

Práva mohou být za prvé přirozená nebo získaná. Přirozená práva jsou základní a univerzální, např. právo na zachování sebe sama (*self-preservation*) a právo na obranu. Některá přirozená práva mohou být zcizena ve společenském stavu pro dobro celku. Ve velkém měřítku se člověk vzdává svého práva na zachování sebe sama ve stavu občanské vlády. Právo na vykonávání spravedlnosti k sobě samým i k ostatním v záležitosti majetku je tak zcela odevzdáno do rukou státu. Získaná práva jsou výsledkem naší činnosti (*industry*) a jsou v podstatě shodná s tzv. vzniklým (*adventitious*) stavem, zmiňovaným výše. Jedná se např. o právo na manželství.

Za druhé mohou existovat práva dokonalá a nedokonalá. Dokonalá práva jsou, taková, která můžeme prosadit silou. Jsou na nich založeny povinnosti spravedlnosti, např. právo na zachování sebe sama. Na rozdíl od dokonalých, nedokonalá práva si nemůžeme vynutit silou. Můžeme je požadovat od ostatních a oni by je nám měli poskytnout. Jsou na nich založeny povinnosti milosrdenství (*mercy*) či laskavosti.

Třetím způsobem dělení práv jsou práva nezcizitelná a zcizitelná. Nezcizitelných práv se nemůžeme vzdát. Seznam nezcizitelných práv podle Witherspoona vypadá takto: právo na naše myšlenky a znalosti, právo soudit sebe sama ve věcech náboženství, právo na zachování sebe sama, právo na obživu, popř. ekonomické zajištění. K otázce svobody se Witherspoon vyjadřuje takto: „Někteří tvrdí, že svoboda je nezcizitelná, a že ti, kteří se jí vzdali, ji mohou zákonně znovu získat.“⁸⁶ Naopak

---

⁸⁴ „Rights and obligations are correlative terms. Whatever others have a just right or title to claim from me, that is, my duty, or what I am obliged to do to them.“ TAMTÉŽ, s. 69.

⁸⁵ TAMTÉŽ, s. 69.

⁸⁶ „Some say that liberty is unalienable, and that those who have even given it away may lawfully resume it.“ TAMTÉŽ, s. 71.

zcizitelných práv se můžeme vzdát naším vlastním jednáním, např. peněz, majetku, půdy.

Posledním způsobem klasifikace práv jsou práva, která se liší s ohledem na jejich objekt. Těmi jsou svoboda, kterou autor chápe jako právo, které máme nad naší osobou a naším jednáním, dále vlastnictví (*property*), právo, které máme nad věcmi a zbožím, které nám patří. Třetím právem je tzv. pravomoc nad jinými osobami a jednáním ostatních lidí.

Witherspoon zde prezentuje práva rozdělená do několika kategorií, přičemž u každé uvádí základní princip a konkrétní práva. Právo na zachování sebe sama (*self-preservation*) je obsaženo v přirozených, dokonalých a nezczitelných právech. Takže je zřejmá jistá analogie mezi těmito kategoriemi. Avšak existuje velký rozdíl mezi přirozenými-získanými a nezczitelnými-zczitelnými právy, neboť mnoho přirozených práv může být zcizeno. Podrobnější rozlišení práv autor uvádí v politice, další velké části morální filozofie.

4.5.3. Povinnost k nám samotným

Povinnost je třetí a poslední velkou povinností, kterou autor prezentuje. Dělí ji na dvě části, na sebeovládání a vlastní zájem. Sebeovládání ovládá naše myšlenky, touhy a city. Prostřednictvím sebeovládání dochází k tzv. umírňování (*moderation*) našeho chování a požitkářství zasahuje do naší povinnosti k Bohu, k našim bližním nebo k nám samotným. Z tohoto důvodu vyrůstá závazek chránit se proti všem nemorálním vášním. Vlastní zájem je primární část povinnosti k nám samotným, neboť zahrnuje náš vztah k Bohu a naši snahu získat si jeho přízeň. Zároveň se musíme chránit před čímkoli, co by mohlo poškodit náš morální charakter nebo zbožné naděje.⁸⁷ Povinností k nám samotným je také osvojení si znalostí k ochraně našeho zdraví, reputace či majetku.

V následující části se přesuneme od etiky k politice, a proto by bylo vhodné zrekapitulovat, čemu byla doposud věnována pozornost. V úvodu autor pojednával o lidské podstatě s ohledem na lidské city a smysly, jak vnější, tak vnitřní. Poté se autor věnoval podstatě, základu a závazku ctnosti. Ctnost je velmi důležitá, protože z ní vychází nauka o povinnostech – etika, která byla předmětem následující části. Zde byla

---

⁸⁷ TAMTÉŽ, s. 75.

prezentována obecná analýza morálních zákonů s vyzdvihnutím povinnosti k Bohu, k lidem a k nám samotným. Byla nastíněna i základní klasifikace práv člověka.

4.6. O politice

Politika se zabývá povinnostmi ve společenském stavu a principy společenského svazku. Dříve, než zodpovíme otázku, na jakých principech je společnost formována, je potřeba zabývat se stavem předcházející stav společenský. Tento stav se nazývá přirozený, neboť se jedná o stav přirozené svobody a nezávislosti. Witherspoon si klade otázku, zda se opravdu jedná o stav míru nebo války. Autor považuje Thomase Hobbesa za význačného filozofa, ale nesouhlasí s ním, že člověk je člověku vlkem, přičemž přirozený stav je neustálým stavem války. Witherspoon zastává stanovisko, že v naší přirozenosti/podstatě, jak ji stvořil Bůh, existuje dobrá vůle a laskavost k lidem. Avšak zároveň dodává, že člověk je v přirozeném stavu zranitelný, a proto nevidí jiného východiska, než použití síly k zachování sebe sama (*self-preservation*). Což posléze vede k válce.

4.6.1. Práva v přirozeném stavu

Přirozený stav svobody tedy předchází stavu společenskému. Witherspoon následně zvažuje, jaká by byla konkrétní dokonalá a nedokonalá práva v takovém stavu. Dokonalá práva v přirozeném stavu jsou: 1. právo na život, 2. právo užívat svých schopností a pracovitosti (*industry*) pro vlastní užitek, 3. právo na věci, které jsou obecné a nutné, jako je vzduch, voda, země, 4. právo na osobní svobodu, 5. moc nad vlastním životem, 6. právo na osobní názor, 7. právo stýkat se s osobou, kterou chceme, nikdo nás k tomu nesmí nutit obsahující i právo na manželství a 8. právo na charakter (*character*) nebo nevinnost, což jinými slovy znamená presumpce neviny. Zajímavé je sedmé právo stýkat se svobodně s osobou, které představuje na druhou polovinu 18. století velmi pokrokový a liberální postoj ke svobodné volbě partnera.⁸⁸ Nedokonalých práv v přirozeném stavu je mnoho, ale jsou totožná s právy ve společenském stavu. Definice nedokonalého práva totiž zní tak, že je nemůžu vynutit silou či násilím. Jedná se např. o vděčnost, slitování.

---

⁸⁸ Podrobněji tuto problematiku autor rozebírá na straně 104, kde stanovuje vztah mezi rodiči a dětmi.

4.6.2. Společenský stav

Autor definuje společnost takto: „*Spojení nebo dohoda nějakého počtu osob, aby předali nebo zkrátili určitou část jejich přirozených práv a získali tím sílu spojeného těla k ochraně zbývajících práv a udělení jiných.*”⁸⁹ V souvislosti se společenskou smlouvou a Hobbesovým tvrzením, že monarchie je tím přirozeným zákonem, se Witherspoon snaží vystopovat počátky společnosti a společenské smlouvy. Společnost začíná u rodiny, a tudíž rodičovská autorita byla prvním zákonem, později rozvinutá do patriarchátu. Od patriarchální vlády odvozují zastánci monarchie vládu jednoho panovníka, ale Witherspoon tvrdí, že kdyby tomu bylo opravdu tak, vládl by celé Zemi pouze jeden panovník, který by byl přímým potomkem Adamova nejstaršího syna. Autor nahlíží na společnost jako na dobrovolnou smlouvu, jakýsi nevyslovený souhlas být součástí společnosti, která byla uzavřena již v přirozeném stavu. Z toho vychází princip, že lidé jsou si od počátku a přirozeně rovni a následně i svobodní.

Svoboda je přirozené právo, které nemůže nebo by nemělo být zcizeno ve společenském. Autor ji tedy řadí mezi nezcizitelná práva. V této souvislosti pro Witherspoona, jako občana Spojených států amerických, vyvstává otázka otroctví. Autor se táže: „*Je zákonné učinit lidi otroky nebo je v takovém stavu udržovat bez jejich souhlasu?*“⁹⁰ Witherspoon uznává, že v každém státě musí být nadřazení a podřazení, přičemž je těžké přesně stanovit úroveň podřízenosti. Člověk se může stát otrokem několika způsoby, může k tomu dát souhlas nebo se může stát otrokem jako trest za spáchání trestných činů. Reverend dává za příklad Velkou Británii, kde by bylo proti racionální svobodě vidět jakéhokoliv člověka v okovech, ale zároveň uznává, že pokud člověk může ztratit život pro společnost, proč by kvůli ní nemohl ztratit svobodu. Konec konců, je lepší ztratit svobodu, než život a i pro společnost je výhodnější potrestat některé zločiny těžkou prací, než smrtí. Rozšířený argument o zotročování barbarských národů jako prokazování služby otrokům tím, že jsou přivezeni do vyspělejšího státu, kde mají lepší podmínky, podle Witherspoona neospravedlňuje tuto praxi. Je tedy autor pro nebo proti otroctví? Witherspoon je na vážkách, podle něj jsou některé způsoby zotročení zákonné a některé nejsou. Pochybuje o legálnosti původní příčiny

---

⁸⁹ „*An association or compact of any number of persons, to deliver up or abridge some part of their natural rights, in order to have the strength of the united body, to protect the remaining, and to bestow others.*“ TAMTÉŽ, s. 88.

⁹⁰ „*Is it lawful to make men or to keep them slaves, without their consent?*“ TAMTÉŽ, s. 90.

upadnutí do otroctví kvůli spáchání zločinu. Co se týče problému osvobození otroků, reverend se vyjadřuje takto: „*Nemyslím si, že je položena nutnost na ty, kteří nachází lidi ve stavu otroctví, aby je osvobodili k jejich vlastní zkáze.*“⁹¹ Autor tedy nezastává stanovisko osvobození otroků, ale zdůrazňuje humánnost ve vztahu k jednání s otroky.

Dalším principem společenského stavu vedle svobody je vlastnictví (*property*). Právo na vlastnictví ovšem na rozdíl od svobody nenalezneme v seznamu dokonalých práv v přirozeném stavu. Právo na osobní vlastnictví vzniká až se vstupem do společenského stavu. Autor jej zvažuje ve třech hlediscích, základy, založení a rozsah vlastnictví. V základech komentuje legálnost využívání zvířat na práci a jako potravu. Co se týče založení vlastnictví, Witherspoonova definice vlastnictví zní: „*Osobní vlastnictví je každé konkrétní osoby mající přiznané a výhradní právo na určitou část zboží, která slouží k podpoře a pohodlí života.*“⁹² Otázku obecného vlastnictví (*community of goods*) autor zcela zavrhuje, považuje to za znak nedokonalosti a zaostalosti státu. Za jedinou výjimku považuje Spartu, stát, který byl malý co do rozlohy, panoval zde přísný řád a morálka. Založení osobního vlastnictví v plně rozvinuté občanské společnosti je nutností a to hned z několika důvodů. Bez osobního vlastnictví by žádné zákony nebylo dostačující k tomu, aby vynutily obecnou zaměstnanost či pracovitost (*industry*). Dále by jistě nedocházelo k spravedlivému a rovnému přerozdělování každému podle jeho potřeby. Bez osobního vlastnictví by také nebylo místo pro ty nejšlechetnější city, jako je charita, slitování, dobročinnost. Moorovu Utopii a jeho představu obecného vlastnictví autor považuje za zcela nepraktickou a chimérickou.⁹³ V otázce založení vlastnictví Witherspoon předpokládá dva způsoby získání vlastnictví: prvotním přivlastňováním a naší vlastní činností, pracovitostí. A konečně rozsah vlastnictví zahrnuje tři konkrétní práva: právo na užívání vlastnictví dle vlastní vůle, s výjimkou, kdy by užívání poškodilo ostatní, právo na odepření vstupu nebo vyloučení z našeho vlastnictví a právo na převedení (*to alienate*), tzn. prodej, darování vlastnictví.

---

⁹¹ „*I do not think there lies any necessity on those who found men in state of slavery, to make them free to their own ruin.*“ TAMTÉŽ, s. 92.

⁹² „*Private property is every particular person's having a confessed and exclusive right to a certain portion of the goods which serve for the support and conveniency of life.*“ TAMTÉŽ, s. 93.

⁹³ TAMTÉŽ, s. 95.

Obecně můžeme rozlišit domácí život a život v občanské společnosti. Ten první je tvořen několika vztahy a to vztah manželství, vztah mezi rodiči a dětmi a vztah pána a sluhy. Manželství je založeno na několika pravidlech. Jedná se o smlouvu mezi mužem a ženou, přičemž polygamie je odsouzeníhodná. Základem je věrnost, oddanost a cudnost a Witherspoon zdůrazňuje, že tato smlouva je vzájemná, a že muži a ženy by měli dodržovat stejná pravidla. Smlouva by měla být na celý život. Jestliže je autorita a nadřazenost dána muži, měl by jí užívat s jemností a láskou a měl by vytvořit co největší stav rovnosti. Rozvod je zákonem povolen ve třech případech: cizoložství, svévolný a zarputilý odchod jednoho z manželů a neschopnost počít dítě.

Vztah mezi rodiči a dětmi autor odvozuje od silného instinktu rodičovské lásky. Rodičové mají dvě hlavní práva, autoritu, která vyžaduje podřízenost dětí a právo na vděčný návrat péče ze strany dětí postupem času. Witherspoon nesouhlasí s Hobbesovým pojetím dětí jako vlastnictví rodičů. Autor vyzdvihuje nutnost výchovy, kdy jsou rodiče zavázáni řídit, učit a chránit své děti podle jejich nejlepšího úsudku. Na druhou stranu, děti mají právo na majetek, který je jim dán výhradně rodiči. Rodičovské právo zařizovat dětem manželství zavádí, dle autora právo autority příliš daleko. Výběr budoucího partnera rodiči proti vůli či bez souhlasu dítěte by totiž mohlo ohrozit štěstí potomka po celý život. Druhé rodičovské právo na vděčný návrat je právem nedokonalým, tudíž si jej rodiče nemůžou vynutit.

Vztah pána a sluhy definuje také vztah pána a otroka. Práva pána vůči sluhovi se vztahují pouze k práci a vynalézavosti sluhy. Pán nemá právo ani vzít sluhovi život, ani nastavit pracovní podmínky tak, že by smrt sluhy byla následkem. Sluhovu zůstávají všechna ostatní přirozená práva.

4.6.3. O občanské společnosti

Na rozdíl od domácího/rodinného života, občanská společnost „*je spojení několika rodin v jeden stát pro jejich vzájemný užitek.*“⁹⁴ Výše bylo naznačeno, že každému vzniku společnosti předchází přímo vyjádřená nebo naznačená smlouva, dohoda (*agreement*). Taková dohoda naznačuje souhlas každého jedince, který je členem společnosti, dále obsahuje souhlas k nějakému konkrétnímu typu vlády a vzájemnou dohodu mezi poddanými a vládci o míře podřízenosti a ochraně. Následně se budeme

---

⁹⁴ „*is the union of a number of families in one state, for their mutual benefit.*“ TAMTÉŽ, s. 107.

podrobněji zabývat různými formami vlády a konkrétními právy vládců a poddaným v občanské společnosti.

Witherspoon následuje tradiční dělení typů vlád na monarchii, aristokracii a demokracii. Hutchinsonovo další rozdělení monarchie, kde je vrchní moc svěřena do rukou jedné osoby, na absolutní a omezenou je, jak píše autor, nepřesné, neboť omezená monarchie je druhem smíšené formy vlády. Monarchie může být dočasná nebo doživotní, dědičná či volitelná. U aristokracie, vládě menšího počtu šlechticů, nalézáme totožné dílčí dělení jako u monarchie. V demokracii je moc udělena velkému množství lidu (*multitude*). Z těchto tří jednoduchých forem je odvozeno mnoho komplexních, tzv. smíšených (*mixed*) forem vlády. Witherspoon stanovuje čtyři principy, které by měl dobrý systém vlády uplatňovat: *moudrost* k vytvoření kroků, které by vedli k veřejnému dobru, *oddanost* veřejným zájmům, *poslání* uskutečnit takové kroky a *shodu* mezi jednotlivými odděleními vlády.⁹⁵ Monarchie splňuje požadavek shody a poslání, ale autor pochybuje, že by se našel jeden muž, jehož schopnosti by byly dostatečné k vedení celé říše. Aristokracie sice splňuje princip moudrosti, ale nedostává se jí oddanosti. Demokracie má druhou stranu velkou výhodu v oddanosti, ale skoro vůbec žádnou moudrost, shodu a poslání. Tyto tři jednoduché formy vlády Witherspoon shrnuje těmito slovy: *“Každý ví, že monarchie je jen jiný název pro tyranii...Aristokracie vždy stavěla vazaly do podřízené pozice, kteří neměli žádné zastoupení ve vládě...Čistá demokracie nemůže vydržet dlouho – jedná se pouze o rozmary a šílenství obecně rozšířeného běsnění.”*⁹⁶ Tudíž je zřejmé, že nejvhodnější formou vlády musí být smíšená, která by z každé formy vzala to nejlepší. Kromě již zmíněných čtyř principů, autor představuje několik dalších tzv. obecných postřehů o vládě. Takže následující zásadou fungující vlády je spojení či propojení (*nexus*) mezi jednotlivými odděleními vlády. Aby toho bylo dosaženo, některá základní práva vládců musí být rozdělena a rozptýlena mezi různé části legislatury. Dalším postřehem je, že vládnoucí složka státu musí disponovat velkým majetkem, především půdou. Neboť majetek znamená obrovský vliv. Z tohoto důvodu autor odvozuje potřebu agrárních

---

⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 113.

⁹⁶ „*Monarchy, everyone knows, is but another name for tyranny...Aristocracy always makes vassals of the inferior ranks, who have no hand in government...Pure democracy cannot subsist long – it is very subject to caprice and the madness of popular rage.*” Tamtéž, s. 114.

zákonů („...agrární zákon by byl nutností k dosažení svobody.“⁹⁷). Pokud by velká část vlastnictví patřila jen několika lidem, ti by brzy převzali veškerou moc na sebe. V katalogu významných myslitelů se také nachází jméno Harrington, od kterého Witherspoon převzal svou myšlenku o nutnosti zákonů. James Harrington byl anglický politický teoretik a zastánce republikanismu v Anglii. Tento utopista je proslaven kontroverzním dílem *Republika Oceana* z roku 1656, ve kterém se zabývá především otázkou vlastnictví a stanovuje agrární zákony (principy). Hlavní zákon stanovuje maximální limit vlastněné půdy jedním občanem, což v podstatě znamenalo limit bohatství jednoho člověka. Mimo to představuje politický systém, který klade důraz na spravedlnost, rovnost, zamezení korupce a nutnost volby z lidu. Tato Harringtonova republikánská ideologie byla inspirací pro budoucí politické uspořádání Spojených států amerických.⁹⁸

Práva vládců autor dělí na základní a méně základní. Mezi základní práva řadí zákonodárství, zdanění, soudnictví a reprezentaci, která slouží hlavně vytváření míru nebo války. Ty méně základní práva jsou ražení mince, řízení veřejných budov, udělování hodností apod. Práva poddaných ve společenském stavu nemohou být vyjmenována, neboť jsou shrnuta v ochraně. Poddaní se vzdávají některých svých přirozených práv, aby získali sílu veřejné moci, která je schopná ochránit zbylá práva.

4.6.4. O mezinárodním právu

Třináctá přednáška je věnována tomu, co dnes nazýváme mezinárodním právem. Witherspoon a jeho současníci jej označoval jako „*the law of nature and nations*“⁹⁹. Autor se zabývá otázkami, zda vůbec takový zákon existuje, a když ano, co to je a jak se prosazuje nebo postihuje jeho porušení.

Witherspoon neliší práva jedince od práv národů. Pokud existují přirozená práva lidí, existují i práva národů. Mezinárodní právo vyrůstá ze závazku (*obligation*), který k sobě lidé mají. V podstatě veškerá dokonalá práva platí stejně tak pro národy. I nedokonalá práva mohou být aplikována na národy. Využití nedokonalého práva na národ autor demonstruje na příkladu Portugalska, kde došlo k velkému zemětřesení a

---

⁹⁷ („...an agrarian law would be necessary to liberty.“ Tamtéž, s. 116.

⁹⁸ James HARRINGTON, *The Commonwealth of Oceana and „A System of Politics“*, Cambridge 1992, s. 2-24.

⁹⁹ J. WITHERSPOON, *Lectures*, s. 121.

ostatní státy nabídly finanční i jinou pomoc a na principu spolupráce lodí různých národů, které se na moři setkávají. Toto jednání odráží principy humánnosti, laskavosti a vděčnosti, které jsou uplatňovány mezi jednotlivými národy.

Sankcí za porušení mezinárodního práva je jednoduše hanba a ostuda mezi ostatními národy a jejich rozhořčení. V případě nedodržení přirozených práv mezi národy je cílem mezinárodního práva rozhodnout o válce či míru (*of making war and peace*).

Spravedlivým důvodem k zahájení války je porušení dokonalých práv, např. zcizení vlastnictví státu, odejmutí životů poddaných nebo zabránění poddaným v jejich vlastní činnosti a využívání obecných věcí. Jedinou výjimku tvoří porušení dokonalého práva presumpce nevin (*right to character*), které autor nepovažuje za dostatečný důvod k válce. Pod tímto právem si Witherspoon představuje očeřování a pomlouvání národa (*national calumny*). Porušení nedokonalých práv obvykle nebývá důvodem k válce, i když v některých případech by porušení principu humánnosti mohlo být spravedlivým důvodem k zahájení války. To autor demonstuje na příkladu lodi, která by vplula do přístavu odlišeného národa a posádce by byla odmítnuta jakákoliv výpomoc.

Spravedlivým a legitimním důvodem k zahájení války je obrana dokonalých práv národa. Utlačovaný národ má právo zahájit válku proti národu, který potlačoval jejich práva. Podle něj může národ zahájit válku a není povinen čekat, až mu jiný národ zapříčiní újmu. Ostatní národy mají právo přidat k jedné či druhé straně. Tato teze legitimizovala zahájení revoluce a války proti anglickému útlaku. Svůj původ má tato myšlenka v díle Johna Locka.¹⁰⁰

K zahájení války si utlačovaný národ může zvolit jakoukoli dobu, často poté, kdy mu je uštědřena nějaká újma. Zpravidla se válka vyhláší. Vyhlášení války se spíše formální záležitostí, kterému často předchází útok a také přípravy na co nejsilnější úder. Význam vyhlášení války spočívá v manifestaci spravedlnosti a oprávněnosti důvodů k zahájení války.

---

¹⁰⁰ John LOCKE, *Druhé pojednání o vládě*, přel. Josef Král, Praha 1992.

Co se týče trvání války, měla by být vedena pouze po té doby, než bude odčiněna předešlá újma a zajištěna dostatečná bezpečnost před případnými útoky. Autor považuje praktiku vedení války za účelem vytvoření impéria za odsouzení hodnou.

Za oprávněné způsoby vedení války Witherspoon považuje sílu a násilí. Tato síla může být použita nejen proti vládcům, ale proti všem členům státu. Sám autor, jako humanista, si uvědomuje, že je kruté, aby nevinní občané trpěli za rozhodnutí vládců, ale považuje to za nevyhnutelné. Tento fakt podporuje teorií společenské smlouvy. Když se členové státu podřídili vládě, riskují tak ztrátu svého vlastnictví a na oplátku získají výhody společenského stavu.

Závěrem kapitoly je v podstatě návod, jak vést správně válku. Vše se musí odehrávat na principech humánnosti, upřímnosti a šlechetnosti. Witherspoon odsuzuje tvrdé zacházení se zajatci nebo jejich zabíjení, pálení a ničení všeho, co přijde armádě do cesty apod. Uvědomuje si problém uplácení, špehování, využívání lstí a otrávených zbraní, které jsou podle jeho představy vedení války jedním z nejhorších projevů zrady a nepřátelství. Autor si tedy válku představuje jako deklarovaný stav mezi dvěma stranami, který končí nápravou újmy. Přičemž obě strany se k sobě chovají čestně a upřímně a nepoužívají lstí a triků k tomu, aby vyhráli válku.

Mírová smlouva by měla být postavena na principech osobních smluv mezi dvěma lidmi. Neboť jak autor již zdůrazňoval, vztah mezi národy je stejný jako mezi lidmi ve stavu přirozené svobody.

Třináctou přednášku o mezinárodním právu autor zakončuje výrokem, že toto právo je založeno na principech rovnosti a podporuje obecný užitek.

4.8. Právní věda

Poslední tři přednášky jsou věnovány třetí velké části morální filozofie právní vědě (*Jurisprudence*). „Právní věda je metoda uzákoňování a spravování občanských zákonů v ústavě.“¹⁰¹ Hlavním předmětem těchto přednášek je ústava, v ní zakotvené zákony a povinnosti úředníků. Autor se táže, jakým způsobem může úředník donutit lidi

---

¹⁰¹ „*Jurisprudence is the method of enacting and administering civil laws in any constitution.*“ TAMTÉŽ, s. 134.

být ctnostnými pomocí zákona? Odpovědí je podporovat pravé náboženství, neboť zbožnost a ctnost jsou neoddělitelně spojeny.

Pro Witherspoona je pravým náboženstvím takové, které je založeno na principu lásky k Bohu a k člověku. Nerozlišuje pravá a nepravá náboženství, ale zastává náboženskou toleranci ke všem vyznáním, které se řídí vytyčeným principem. Náboženská svoboda je jedním z dokonalých práv, které nemůže být zcizeno ve společenském stavu. Co tedy může úředník, popř. vládnoucí složka státu, udělat, aby podpořil zbožnost? Má být příkladem a předmětem veřejné úcty, bránit práva svobody svědomí a náboženského cítění a tolerovat vyznání ostatních lidí. Autor to demonstruje na příkladu starověkých pohanských států, kde existoval polyteismus a vícero bohů navzájem spolupracovali. Pak přišli křesťané a řekli, že pohanští bohové nejsou skuteční bohové a zato byli pronásledováni. Hlavní povinnost úředního aparátu spočívá v ochraně práv svědomí a svobody vyznání. Ačkoliv úředník může vytvořit zákony, které trestají prohřešky proti víře, jako je svatokrádež a bezbožnost. Úředník má právo uctívání Boha podporovat a řídit, ale ne zakázat.

Právo na svobodu vyznání pro všechny vychází z americké tradice náboženské tolerance v jednotlivých koloniích. Od založení kolonií zde přetrvával tolerantní duch a celkem rozsáhlá náboženská svoboda. Jedním z prvních uzákonění náboženské tolerance byl Maryland Toleration Act z roku 1649. Tento vývoj vyústil v garanci práva na svobodu vyznání v prvním dodatku Listiny práv.¹⁰²

Předmět občanských zákonů autor dělí do třech skupin. První skupinou jsou morální zákony, které by měli být ratifikovány se souhlasem společnosti. Překročení takových zákonů nazývá zločinem (*crimes*), např. svatokrádež, cizoložství, vražda, pomlouvání. Za druhé se jedná o všechny smlouvy uzavřené mezi dvěma lidmi především v obchodním styku, jejichž porušení autor nazývá podvodem (*frauds*), např. převod či zcizení majetku. Třetí hlavní skupinu představuje policie (*police*), která má za úkol omezovat a řídit osoby v jejich užívání vlastních práv tak, aby nezasahovali do práv ostatních osob. Porušení takových zákonů je nazývá přestupky (*trespasses*).¹⁰³

---

¹⁰² William Lee MILLER, *America's Foundation in religious freedom: The First Liberty*, Washington 2003, s. 25-43.

¹⁰³ J. WITHERSPOON, *Lectures*, s. 141.

Součástí zákonů by měly být přesně definované zločiny a jejich stupně závažnosti, od kterých se odvíjí i stanovení trestu. Witherspoon je proti trestu smrti. K nápravě pachatele by se mělo využívat tělesných a nižších trestů. Nedoporučuje příliš kruté a krvavé zákony, které by mohli vyvolat nenávisť lidu vůči vykonavateli spravedlnosti a vyústit tak ve vzpouru. Druh a stupeň trestu má být určen legislativou a ústavou, která by se měla řídit principem obecného užitku.

V závěru přednášek Witherspoon demonstruje důležitost morální filozofie a rekapituluje předmět přednášek.

V. Závěr

Ve středu zájmu této bakalářské práce stálo filozofické dílo Johna Witherspoona, jednoho z Otců zakladatelů, prezidenta Princetonu v období americké revoluce a jediného duchovního, který podepsal Deklaraci nezávislosti. Svými *Lectures on Moral Philosophy* ovlivnil změny v kurikulu morální filozofie, ale také myšlení jeho studentů, kteří hráli významnou roli ve vývoji nového amerického národa. Jedním z nich byl např. James Madison, který stál u zrodu Ústavy USA.¹⁰⁴ V přednáškách Witherspoon předkládá systém morální filozofie, který je založený na přirozeném právu. Základním východiskem při analýze myšlenkových zdrojů byl seznam myslitelů uvedený na konci díla. Tento seznam obsahuje především filozofy Skotského a Anglického osvícenství, od kterých si Witherspoon vypůjčoval jejich myšlenky. Tvrzení, že Witherspoonovo dílo je eklektické, není daleko od pravdy.

Práva v pojetí Witherspoona nejsou pouhou udělenou mocí, ale mocí udělenou za určitým účelem, která zpravidla přispívá k morálnímu řádu. V tomto kontextu jsou práva člověka odvozena z morálních povinností. V případě etiky jsou povinnosti dány na úroveň ctností. Třemi základními druhy povinností jsou povinnosti k Bohu, k lidem a k nám samotným. Přičemž těmi nejdůležitějšími jsou naše povinnosti k Bohu. Celkově vztah k Bohu hraje ve Witherspoonově díle velkou roli. Základním morálním zákonem je pro něj láska, která je principem všech povinností. Takovým systémem morální filozofie se Witherspoon inspiroval především u svých skotských kolegů Francise Hutchinsona, který je archetypem morální filozofie založené na přirozeném právu, a Thomase Reida.

V oblasti politiky autor přechází ke konkrétním povinnostem, popř. právům člověka a překládá seznam práv, která dělí na přirozená-získaná, dokonalá-nedokonalá a nezcizitelná-zcizitelná. Základním přirozeným, dokonalým a nezcizitelným právem je právo na zachování sebe sama (*self-preservation*). V kontextu přirozeného stavu Witherspoon předkládá soupis přirozených práv (právo na život, právo na obživu, právo na obecné a nutné věci, jako je vzduch, voda, země, právo na osobní svobodu, moc nad vlastním životem, svoboda myšlení, právo na svobodnou volbu partnera a právo na presumpci nevinny). Ve velkém měřítku se jich člověk vzdává se vstupem do společenského stavu. Zde Witherspoon vychází Lockovy teorie společenského smlouvy.

---

¹⁰⁴ J. MORRISON, *John*, s. 1-19.

V seznamu přirozených práv však chybí právo na vlastnictví (*property*), které zastávalo v Lockově pojetí výsadní pozici. Podle Witherspoona vlastnictví vzniká až se vstupem do společenského stavu.

V části pojednávající o mezinárodním právu autor obhajuje právo utlačovaného národa na odpor proti nadřazené moci, které potlačuje jejich dokonalá práva. Tímto všeobecně rozšířeným argumentem, který pochází od Locka, legitimizuje americkou revoluci proti anglické koruně.

Witherspoonovy názory na otroctví jsou rozporuplné. Nezastává stanovisko osvobození otroků, ale zdůrazňuje humánnost ve vztahu k jednání s otroky. Naopak v oblasti postavení žen je velmi liberální a pokrokový. To se projevuje např. v jeho přirozeném právu člověka na svobodnou volbu partnera.

V otázce náboženské tolerance autor zastává jasné stanovisko: náboženská svoboda ke všem vyznáním. Právo na svobodu vyznání je součástí Witherspoonova seznamu přirozených a nezcizitelných práv. Witherspoon byl člověk, jehož náboženstvím byla pravá a upřímná křesťanská láska k Bohu, k ostatním lidem, ale také k nám samotným. Taková láska by měla být tím nejdůležitějším principem, kterým by se mělo řídit celé lidstvo.

VI. Seznam literatury

- BAILY, Bernard, *The Ideological Origins of the American Revolution*, Harvard 1967.
- BARROW, Clyde W., *More Than a Historian: The Political and Economic Thought of Charles A. Beard*, New Brunswick 2000.
- BEARD, Charles, *An Economic Interpretation of the Constitution of the United States*, New York 1921.
- BRAILSFORD, Henry Noel, *The Levellers and the English Revolution*, Stanford 1961.
- COLLINS, Varnum Lansing, *President Witherspoon: A Biography*, Princeton 1925.
- HAAKONSSSEN, Knud – LACEY, Michael E., *A Culture of Bill of Rights in Philosophy, Politics and Law 1791 and 1991*, Cambridge 1992.
- HAAKONSSSEN, Knud, *Natural Law and Moral Philosophy: From Grotius to the Scottish Enlightenment*, Cambridge 1996.
- HARRINGTON, James, *The Commonwealth of Oceana and „A System of Politics“*, Cambridge 1992.
- HEYMSFELD, Carla – LEWIS Joan, *George Mason, father of the Bill of Rights*, Alexandria 1991.
- HOLDWORTH, Sir William Searle, *A History of English Law 5*, London 1937.
- HOLT, James Clarke, *Magna Carta*, Cambridge 1992.
- JELLINEK, Georg, *The Declaration of Rights of Man and Citizen: A Contribution to Modern Constitutional History*, New York 1901.
- KOMÁRKOVÁ, Božena, *Původ a význam lidských práv*, Cramerius Helvetia 1986.
- LOCKE, John, *Druhé pojednání o vládě*, přel. Josef Král, Praha 1992.
- LOVEJOY, Arthur, *Essays in the History of Ideas*, Johns Hopkins 1978.
- MCGRATH, Alister E. (ed.), *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*, Praha 2001, s. 552.

- MILLER, John Chester, *Origins of the American Revolution*, Stanford 1959.
- MORRISON, Jeffrey H., *John Witherspoon and the Founding of the American Republic*, Paříž 2004.
- SHER, Richard – SMITTEN, Jeffrey (edd.), *Scotland and America in the Age of the Enlightenment*, Edinburgh 1990.
- SCHWARTZ, Bernard, *The Great Rights of Mankind: A History of the American Bill of Rights*, Madison 1992.
- SMITH, Richard D., *Princeton University*, Charleston 2005.
- STEPHENS, George, *Locke, Jefferson and the Justices: Foundations and Failures of the US Government*, New York 2002.
- WHITE, Morton, *The Philosophy of the American Revolution*, Oxford 1978.
- WITHERSPOON, John, *Lectures on Moral Philosophy*, Princeton 1912.
- WOODS, David Walker Jr, *John Witherspoon*, New York 1906.